

บทที่ 3

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานวิจัย หัวข้อ “การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อสื่อถึงลักษณะนางในวรรณคดีในความหมายของจรีต 6” นี้ เป็นการก่อรูปทางแนวความคิดเกี่ยวกับจรีต ซึ่งมีรากฐานมาจากคัมภีร์วิสุทธิมรรค หมายถึง ประเภทของสภาวะจิตของคนตามธรรมชาติ ความประพฤติซึ่งหนักไปทางใดทางหนึ่ง ที่มีประจำอยู่ในจิตใจจนติดเป็นนิสัย แบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ ประเภทราคะจรีต โทสะจรีต โมหะจรีต วิตกจรีต ศรัทธาจรีต และพุทฺธจรีต จรีตที่มีอยู่ในตัวบุคคลนั้นอาจมีจรีตครบถ้วนทั้ง 6 จรีต เพียงแต่จรีตใดจรีตหนึ่งอาจมีอิทธิพลมากจนกระทั่งแสดงออกมานำหน้าจรีตอื่นๆ อาจนำหน้าอยู่เป็นปกติ หรือนำหน้าเพียงบางครั้งบางคราว โดยเฉพาะในขณะที่กำลังตกอยู่ในความประมาท ขาดสติ เพราะถูกอำนาจกิเลสครอบงำไว้ จรีตที่ไม่ดีย่อมแสดงออกมาได้ บุคคลจึงต้องได้รับการพัฒนาตนเองเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านจิตใจ การทำความเข้าใจตนเอง และผู้อื่นจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาตนในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันอย่างมีสุข

การทำความเข้าใจบุคคลนั้นเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลา บุคคลอาจมีพฤติกรรมหลากหลายและถูกปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม พฤติกรรมบางอย่างจึงไม่สามารถสังเกตได้ โดยตรงจากการมองเห็นภาพที่ปรากฏ ซึ่งเป็นเรื่องที่ซับซ้อนที่อยู่ภายในความรู้สึกนึกคิดของบุคคล สิ่งที่ซับซ้อนเหล่านี้สามารถทำความเข้าใจผ่านผลงานศิลปะ ผลงานทางวรรณคดี และวรรณกรรมต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรม ของความดี ความชั่ว ผู้ศึกษาจึงนำพฤติกรรมของตัวละครหญิงในวรรณคดี ที่มีลักษณะเด่นของพฤติกรรมในความหมายของแต่ละจรีต มาเป็นสื่อเชื่อมโยงระหว่างความรู้สึกซับซ้อนของพฤติกรรมที่เป็นนามธรรม สู่งานศิลปะที่เป็นรูปธรรม

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาลักษณะนิสัยนางในวรรณคดีจากวรรณคดีหลายเรื่อง นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อให้ได้นางในวรรณคดีที่มีลักษณะนิสัย และพฤติกรรมการแสดงออก โดยรวมให้ตรงตามลักษณะของจรีตแต่ละประเภท โดยแบ่งออกเป็นจรีต จำนวน 6 นาง ดังนี้

1. มัทนา	ราคะจรีต
2. สร้อยฟ้า	โทสะจรีต
3. โมรา	โมหะจรีต
4. ทมยันตี	วิตกจรีต

5. มัทรี ศรีทราจريت
6. สาวิตรี พุทธิจريت

การดำเนินการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย และถ่ายภาพ นางในวรรณคดีตามจريتและวิธีแกจريت ผู้ศึกษาได้ทำการเรียบเรียงวิธีการดำเนินการสร้างสรรค์ประกอบไปด้วยขั้นตอน และรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเนื้อเรื่องย่อวรรณคดี

2. ศึกษาแนวความคิด

แนวความคิดที่ได้จากนางในวรรณคดีอธิบายถึงลักษณะและพฤติกรรมตัวละครหญิงในวรรณคดี โดยมีการยกตัวอย่างพฤติกรรมจากบทประพันธ์ในวรรณคดี ประกอบการสนับสนุนอธิบายโดยเนื้อหาข้อความบางตอนจากเนื้อเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะพฤติกรรมของตัวละครนางในวรรณคดี 6 ตัวละคร เชื่อมโยงเข้ากับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา จريت 6 จึงขออธิบายเหตุผลในการกำหนดตัวละครหญิงในวรรณคดี ดังนี้

- บุคคลที่มีจريتทั้ง 6 ประเภท มีพฤติกรรมเช่นไร
- ตัวละครหญิงในวรรณคดีมีพฤติกรรมอย่างไร
- พฤติกรรมนั้นแสดงถึงลักษณะนิสัยในการแสดงออกด้านจريتอย่างไร

3. ออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายนั้นเปรียบเสมือนผิวหนังชั้นนอกสุดของร่างกาย สามารถแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดและบุคลิกของบุคคลได้ จากแนวความคิดผู้ศึกษาได้นำเอาลักษณะเครื่องแต่งกายมาเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของนางในวรรณคดีในความหมายของจريتต่างๆ โดยคำนึงถึงทัศนธาตุทางศิลปะ โดยให้ความสำคัญกับสีที่นำมาใช้ในการออกแบบเครื่องแต่งกาย เนื่องจากการใช้สีในการแต่งกายนั้น สามารถสื่อถึงอารมณ์ต่างๆ ทั้งความรู้สึกที่เป็นบวกและความรู้สึกในแง่ลบได้ สามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของผู้สวมใส่ และยังสร้างการจดจำแก่ผู้พบเห็น

การออกแบบ และสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย เพื่อสื่อถึงแนวความคิด และลักษณะเด่นของจريتแต่ละประเภทมีจำนวน 6 ชุด ซึ่งได้สร้างสรรค์จากวรรณคดีโดยการวิเคราะห์ลักษณะนิสัยนางในวรรณคดี นำลักษณะ พฤติกรรมตัวละครจากบทประพันธ์มาเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับความหมายของจريتทั้ง 6 ประเภท

4. ถ่ายภาพนางในวรรณคดี

ภาพถ่ายเป็นงานศิลปะอย่างหนึ่ง เป็นสื่อสำคัญที่จะถ่ายทอดเรื่องราว เหตุการณ์ ตลอดจนแนวคิด เผยแพร่ไปยังบุคคลอื่นให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันได้ เพราะนอกจากภาพถ่ายจะเสนอเนื้อหาของภาพให้ผู้ดูได้ทราบเรื่องราวและมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่พบเห็นในภาพแล้วยังสามารถก่อให้เกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ร่วมกับเรื่องราวเหตุการณ์ในภาพได้เป็นอย่างดี หากภาพนั้นมีการจัดองค์ประกอบของภาพ การให้แสง การสร้างบรรยากาศและการเลือกมุมกล้องที่เหมาะสม เช่น รู้สึกถึงความอ่อนหวาน โดยการให้แสงเงาที่นุ่มนวล รู้สึกถึงการเคลื่อนไหวและมีชีวิตด้วยภาพที่มีลักษณะพราวเปลือ

การกำหนดเรื่องราวของภาพถ่ายจึงแบ่งออกเป็นสองชุดด้วยกัน ชุดแรกนำเสนอภาพถ่ายเพื่อสื่อถึงลักษณะของจรีต 6 ประเภท จากชุดที่ได้ทำการออกแบบจำนวน 6 ภาพ ชุดที่สองนำเสนอภาพถ่ายเพื่อสื่อถึงการแก้ไขจรีตจำนวน 6 ภาพ โดยนำเสนอภาพถ่าย การออกแบบเครื่องแต่งกายผ่านนางแบบ โดยใช้นางแบบเพียงคนเดียวทั้ง 12 ภาพในการนำเสนอ เพื่อสื่อให้เห็นถึงความแตกต่างทางด้านอารมณ์ของภาพที่เปลี่ยนไปตามชุดที่สวมใส่ และองค์ประกอบที่มีอยู่ในภาพ

ภาพถ่ายชุดที่ 1 แสดงออกถึงอิริยาบถของจรีตต่างๆ ผ่านเครื่องแต่งกายที่ได้ทำการออกแบบ และวิเคราะห์ไว้ข้างต้น เพื่อสื่อถึงจรีตทั้ง 6 ประเภท โดยกำหนดสถานที่ และบรรยากาศของภาพ เป็นสถานที่แบบธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องกับเนื้อเรื่องของวรรณคดี ซึ่งมีสภาพแวดล้อมแบบธรรมชาติ มีรายละเอียดดังนี้

นางในวรรณคดี	จรีต	อิริยาบถ	สถานที่
1. มัทนา	ราคะจรีต	เรียบร้อย นุ่มนวล ไม่รีบร้อน	ธรรมชาติ
2. สร้อยฟ้า	โทสะจรีต	ดุขัน กระด้าง	ธรรมชาติ
3. โมรา	โมหะจรีต	เซื่องซึม เหม่อลอย	ธรรมชาติ
4. ทมยันตี	วิตกจรีต	เซื่องช้า คล้ายโมหะจรีต กระวนกระวาย	ธรรมชาติ
5. มัทรี	ศรัทธาจรีต	เข้มซ้อย ละมุนละไม	ธรรมชาติ
6. สาวิตรี	พุทธิจรีต	สง่างามและเรียบร้อย	ธรรมชาติ

ตารางที่ 3.1 การกำหนดเรื่องราวของภาพถ่ายชุดที่ 1

ภาพถ่ายชุดที่ 2 แสดงออกถึงการแก้ไขจริตทั้ง 6 ประเภท ตามลำดับ โดยนำเสนอแนวทางการแก้ไขจริตตามหลักพระพุทธศาสนา ผ่านการแสดงออกทางศิลปะภาพถ่ายนางในวรรณคดี จำนวน 6 ภาพ ดังนี้

จริต	อิริยาบถ	รูปแบบของชุด	โทนสี	สถานที่
1. ราคะจริต	ยืน, เดิน	ไม่สวยงาม	สีเขียว สีมอซอ สีเศร้าหมอง	แสงธรรมชาติ
2. โทสะจริต	นั่ง, นอน	สวยงามปราณีต บรรจง ละเอียดอ่อน	ฟ้าอ่อน ขาว	แสงธรรมชาติ
3. โมหะจริต	ยืน, เดิน	มีขนาดใหญ่ ประดับประดา ตกแต่งปราณีต บรรจง	สีสว่าง ทอง เหลือง	แสงธรรมชาติ
4. วิตถจริต	แสดงถึงความ ผ่อนคลาย	เรียบง่าย บางเบา	น้ำทะเล ตองอ่อน เขียวอ่อน	แสงธรรมชาติ
5. สรัทธาจริต	นั่ง, นอน	เรียบง่าย ปราณีต	ขาว ฟ้าอ่อน ครีม	แสงธรรมชาติ
6. พุทธิจริต	เหมาะสมกับ ทุกอิริยาบถ	เหมาะสมกับทุก รูปแบบ (เป็นกลาง)	เหมาะสมกับทุกสี	แสงธรรมชาติ

ตารางที่ 3.2 การกำหนดเรื่องราวของภาพถ่ายชุดที่ 2

5. จัดทำเอกสารประกอบการความเข้าใจ

จัดทำเอกสารแสดงผลงานภาพถ่าย พร้อมทั้งประกอบการความเข้าใจในเนื้อหาของจริตแต่ละประเภท และวิธีการแก้ไข รวมถึงงานเขียนของตนเองเพื่อใช้อธิบายประกอบผลงาน

3.1 มัทนา (ราคะจริต)

มัทนา หรือมัทนะพาธาเป็นพระราชนิพนธ์เรื่องเอกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นหนังสือที่แต่งดี ใช้ฉันทเป็นบทละครพูดซึ่งแปลกและแต่งได้ยาก เป็นเรื่องที่มีตัวละครและฉากสอดคล้องกับวัฒนธรรมการตะโปราณ และเข้ากับเนื้อเรื่องได้ดี

3.1.1 เนื้อเรื่องย่อ

เนื้อเรื่องกล่าวถึงเหตุการณ์บนสวรรค์ เทพบุตรสุเทษณะหลงรักเทพธิดามัทนา แต่กลับได้รับการปฏิเสธจากนางอย่างไม่เหลือเยื่อใย ทำให้สุเทษณะเทพบุตร โกรธเคืองมาก จึงสาปให้มัทนาจุติไปเกิดบนโลกมนุษย์ ไปเกิดเป็นดอกกุหลาบที่งามทั้งกลิ่นทั้งรูป โดยในทุกวันนี้เป็นเวลาหนึ่งวันหนึ่งคืน จนกว่านางจะมีความรักในบุรุษเกิดขึ้น จึงคงรูปของหญิงสาวไว้ได้โดยไม่ต้องกลับไปเป็นต้นไม้อีก แล้วยังสาปอีกว่า มัทนาจะต้องเป็นทุกข์ด้วยความรักจนไม่อาจจะทนมีชีวิตอยู่อีกต่อไป เมื่อถึงเวลานั้นหากมัทนาวิงวอนต่อ สุเทษณะเทพบุตรจึงจะได้รับการยกโทษให้

กลิ่นหอมของดอกกุหลาบแรกแย้ม ชักนำให้พระกาละทรศินใช้ศิษย์ออกตามหา และย้ายมาปลูกไว้ข้างอาศรม คุณแลร์กษาราวกับพระธิดา ส่วนมัทนาก็ปรนนิบัติต่อพระญาติคุณพระบิดา ทุกครั้งที่กลายร่างเป็นหญิงสาว ท้าวชัยเสนกษัตริย์แห่งเมืองหัตตินาปุระเสด็จไปล่าสัตว์ ได้พบมัทนาก็เกิดความรัก มัทนาก็มีใจเสนหาต่อท้าวชัยเสนด้วยเช่นกัน ทั้งสองจึงสาบานรักต่อกัน และมัทนาไม่ต้องกลับไปเป็นกุหลาบอีก แต่เมื่อท้าวชัยเสนพามัทนาไปยังเมืองหัตตินาปุระของพระองค์ พระนางจันทิมเหสีของชัยเสนหึงหวงและแค้นใจมาก นางขอให้พระบิดาซึ่งเป็นพระราชอาคันตุกะยกทัพมาตีหัตตินาปุระ จันทิยังใช้ให้นางคอมพิวเตอร์ฆ่าหลวงทำกลอุบายว่า มัทนารักกับศุภางค์ ทหารเอกของท้าวชัยเสน ท้าวชัยเสนหลงเชื่อจึงสั่งให้ประหารมัทนาและศุภางค์ แต่ต่อมาเมื่อรู้ว่ามัทนาและศุภางค์ไม่มีความผิดก็เสียใจมาก อามาศย์เอกจึงทูลความจริงว่ายังมีได้สังหารนาง และศิษย์ของพระกาละทรศินได้พานางกลับไปอยู่ในป่าหิมะวันแล้ว ส่วนศุภางค์ก็เป็นอิสระเช่นกัน และได้ออกต่อสู้กับข้าศึกจนตายอย่างทหารหาญ ท้าวชัยเสนจึงเดินทางไปรับมัทนา ขณะนั้น มัทนาเพียรวิงวอนต่อสุเทษณะให้มาปรากฏ สุเทษณะขอให้มัทนารับรัก แต่มัทนายังคงปฏิเสธและวิงวอนขอให้ช่วยเหลือนางให้ได้คืนดีกับท้าวชัยเสน ทำให้สุเทษณะขุนเคืองอย่างยิ่ง จึงสาปให้มัทนาเป็นกุหลาบไม่อาจคืนรูปกายของมนุษย์อีกตลอดกาล ท้าวชัยเสนมาถึงแต่ก็ไม่ทันการณ์จึงได้นำต้นกุหลาบกลับไปยังเมืองหัตตินาปุระ และขอให้ฤๅษีกาละทรศินให้พรวิเศษว่ากุหลาบจะยังคงงดงามมีโรยราตราบจนกว่าตัวพระองค์เองจะสิ้นอายุขัย

3.1.2 แนวความคิด

มัทนา จากวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา มัทนา มาจากศัพท์ มทน แปลว่า ความลุ่มหลง หรือความรัก มัทนะพาธา มีความหมาย ความเจ็บปวดและความเดือนร้อนเพราะความรัก

บุคคลประเภทราคะจริต มีอิริยาบถพอดีพองาม ผู้มีราคะจริต ตามธรรมชาติย่อมมีอิริยาบถเรียบร้อย ไม่รีบร้อน กิริยาท่าทางนึ่มนวล เคลื่อนไหวทำกิจการงานพอดีพองามไม่เร็วไม่ช้า มีกิริยาท่าทางชดช้อย พุดจาไพเราะ อ่อนหวาน น่าฟัง ไม่ว่าจะนั่งหรือยืนก็น่าดู มีอาการละมุนละม่อม เป็นคนรักสวยรักงาม พอใจในรูปสวย ชอบกลิ่นหอม เสียงที่ฟังไพเราะ ถ้อยคำหวาน เมื่อมีความพอใจในสิ่งหนึ่ง แม้จะมีข้อบกพร่องอยู่บ้างก็ไม่ถือสา คงคิดใจในคุณภาพแม้เพียงเล็กน้อย และยังคงติดตาม หากจำเป็นต้องจากสิ่งเหล่านั้นไปก็จากไปด้วยความอาลัยอย่างลึกซึ้ง มัทนามีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงราคะจริต ดังนี้

1. มัทนาเป็นผู้มีรูปโฉมงดงาม ผู้ที่ได้พบเห็นต่างตะลึงและหลงใหลในความงามของนางทั้งสิ้น งามพร้อมทั้งกาย กิริยา เสียง จริต
2. มัทนามีคุณสมบัติของกุลสตรี มีความอ่อนโยนอ่อนหวาน รู้จักปรนนิบัติเอาใจผู้อื่น มีการแสดงออกทั้งงดงามทั้งวาจา และจิตใจ ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดมัทนารักใคร่ และชื่นชมนางอย่างยิ่ง
3. มีน้ำเสียงวาจาไพเราะอ่อนหวานและมีความสามารถในการใช้ภาษาให้เหมาะกับสถานการณ์ต่างๆ เจรจาได้อย่างฉลาดเฉลียว มีความหมายลึกซึ้งแหลมคม
4. มีจิตมั่นคงเพียงชายเดียว และมีความจงรักภักดียิ่งนักแม้ท้าวชัยเสนจะสั่งประหารชีวิตของมัทนา แต่มัทนาก็ไม่เคยเปลี่ยนใจและไม่โกรธแค้นท้าวชัยเสน นางยังคงมั่นคงจงรักภักดีต่อพระสวามีไม่เสื่อมคลายความรัก

ลักษณะและ พฤติกรรมของมัทนา สามารถอธิบายโดยการเชื่อมโยงเข้ากับราคะจริต โดยสังเกตได้จากบทประพันธ์บางตอน ดังนี้

เทพบุตร สุเทษณะ หลงรักในความงามของมัทนา แม้จะแวดล้อมด้วยเหล่าเทพบุตรนางฟ้าเป็นบริวารมากมาย สุเทษณะเทพบุตรไม่นึกสนใจใยดีนางฟ้าองค์ใดเลยนอกจาก เทพธิดามัทนา ด้วยมีความเห็นว่า

แต่เห็นอนงค์รา-

ไม่มีองค์ใด

งามผิวประไพผ่อง

งามแก้มแจ่มจัน

งามเกศาดำขำ

มะประเสริฐวิเศษวิสัย

นะจะเทียบจะเทียบจะทัน

กลทาบสุภาสุพรรณ

พระอรุณแอร่มละลาน

กลน้ำ ณ ท้องละหาน

งามเนตรพินิจปาน	สุมณีมะโนหะรา
งามทรวงสล้างสอง	วรถันสุนนสุมา-
ลีเลิศประเสริฐกว่า	วรบุลสะโรชะมาศ
งามเอวอนงค์ราว	สุระศีลปิชาญฉลาด
เกลากถึงประหนึ่งวาด	วรรูปพิไลพะวง
งามกรประหนึ่งวง	สุระคชสุเรนทะทรง
นวนขนาดวิลาศวง	ดุจะร่าระบำระเบง
ซ้าไฟเพราะน้ำเสียง	อรเพียงพิรมประเลง
ไต้ฟังกี่วังเวง	บมิว่างมวิายถวิล
นางใดจะมีเทียบ	มะทะนาณฟ้า ณ ดิน
เป็นยอดและจอดจิน-	ตะนะแนว ณ ออก ณ ใจ

(มัทนะพาธา, 2507: 198)

กาละทรรศิน เลี้ยงดูรักใคร่มัทนาเหมือนลูก มัทนาเองก็ปรนนิบัติเอาใจกาละทรรศิน เช่นบิดา เมื่อเกิดหวั่นว่ามัทนาจะมีเคราะห์ร้าย จึงบังเกิดความเศร้า จึงรำพันขอให้เทวดาคุ้มครอง ซึ่งแสดงถึงความรักความเอาใจใส่ระหว่างพ่อกับลูก จึงเกิดการสนทนากันขึ้นว่า

กาละทรรศิน.

ธิดาช่างบำเรอจิต	บิดาให้ฤดีเย็น
ประดิษฐ์โภชนะเช่น	บเคยลิ้ม ณ ก่อนกาล
จะกินเต็มฤกินมัน	ก็ปล้นสมมะโนมาลย์
จะชอบเปรี้ยวฤชอบหวาน	ก็ปรุรงรสผิดใจ
มหาทวะทรงศักดิ์	คนูภักคติดต่อไท
พระจงโปรดคนูไซรั	และคุ้มครองสุดาภา
มัทนา. เอ๊ะอะไรพระพ่อบ่น	วรมนตร์ฤเจ้าขา
และดิฉันละลาบมา	บมิควรฤฉันทไค?
ผิวองค์บิดามุง	จะบำเพ็ญตะปาไซรั
ก็ดิฉันจะหลีกไป	บมิอยู่และกิดขวาง
พระบิดาก็ยอมรู้	มะทะนามิอยากห่าง
ปฏิบัติดีอยู่ข้าง	พระบิดาและพอใจ

(มัทนะพาธา, 2507:242-243)

กาละทรสิน. อ้าโถมฉายสายสละระมะระมะทะนา,
 พ่อสิเพลินตา เพราะลูกขวัญ
 ลูกอยู่ใกล้พ่อละก็กะมละนัน
 เลิกอุทกอัน ประพรมใจ
 ไม่เคยมีศิษย์จุจะอรวิไล
 ช่างประพฤติให้ บิดาสุข
 วันเพ็ญพ่อเป็นระมะณิยะบทุกซ์
 ปราสะเจิญชุก และรำคาญ
 ส่วนวันอื่นพ่อฤกับมิสราญ
 เหมือน ณ วันวาร ธิดาใกล้
 ดังนี้แม้ว่าสละระจะครระไล
 จากบิดาไป ก็พื่อนี้
 คงต้องไร้ความสุขเพราะวะฤติ
 กงบได้มี ละฟ่องแผ้ว
 อ้าลูกน้อยกลอยฤติสุมะณิแก้ว
 พรากธิดาแล้ว จะอาดูร

.....
 (มัทนะพารา, 2507:243-244)

มัทนา. บิดาเจ้าชาติฉัน
 เตรียมเสร็จซึ่งสรร-พะ โภชนะงานง
 อีกได้เตรียมน้ำโสรจสรง
 สำหรับพระองค์ วิสุทธิราชาชย
 ทั้งเตรียมน้ำมันพร้อมไว้
 เพื่อพระจะได้ ทรงทาแก้เมื่อยวรกาย
 ขอเชิญบิดาผันผาย
 พร้อมพระภุชย เข้าสู่ศาลาบัดนี้

(มัทนะพารา, 2507:251)

ทำวชัยเสน เมื่อพบมัทนาเป็นครั้งแรกก็ไม่อาจจะจ่มตาหลับนอนได้ ด้วยเกิดความรักที่

มีต่อมัทนา จนเดินมาที่ลานหน้าอาศรมอย่างไม่รู้ตัวด้วยพระทัยที่ระทึกเพราะความรัก ดังคำรำพึง
ของพระองค์ที่ว่า

โอ้โอ้กระไรเลย	บมิเคยณก่อนกาล
พอเห็นก็ทราบชาน	ถูกรักบหักหาย
ยิ่งยลระนิดา	ละก็ยิ่งจะร้อนคล้าย
เพลิงรุมประชุมกาย	ณอุราบลาด
พิศไหนดมิมิตราม	วะชงามสง่าหมด
จนสุดจะหาพจน์	สรรเสริญเสมอใจ.
.....
ครั้นเมื่อสดับศัพ-	ทะสำเนียงก็เยือกเย็น
ราวคัมอุทกเพ็ญ	รสระรินระรวยใจ
เสียงเจ้าสีเพราะกว่า	ดุริยางคะคิดใน
ปากฟ้าสุราลัย	สุรศัพพะเรงรมย์
ยามเดินบเงินขัด	กละนัจจะน่าชม
กรายกรก็เฝ้ารม-	ยะประหนึ่งระบำสวาย
ยามนั่งก็นั่งเรียบ	และระเบียบบเงินขวย
แขนอ่อนอุเปรียบด้วย	ธนุก่งกระชับไว้
พิศโฉมและฟังเสียง	ละก็เพียงจะขาดใจ
โธ่อนอนจะหลับไหล	ฤจะนีนะอกเอ๋ย

(มัทนะพาธา, 2507:255-257)

มัทนาต้องหวั่นไหวขึ้นทันทีอย่างไม่อาจห้าม เมื่อแรกได้พบพักตร์ท้าวชัชเสน ด้วย
ท้าวชัชเสนมิรูปที่งดงาม และกิริยาที่เรียบร้อย มัทนาที่มีความกระสับกระส่ายไม่แพ้ท้าวชัชเสน
มัทนาออกมาจากอาศรมที่อาศัยเพื่อถ่ายทอดความอัดอั้นตันใจต่อจันทร์เพ็ญ บรรยายความรู้สึกของ
นางเองต่อดวงจันทร์สกาเวลกลางท้องฟ้าว่า

โอ้วว่าอนาถใจ	ละไฉนนะเป็นละนี้?
แต่ไรก็ไม่มี	มะนะนี่กระหะหน
ไม่เคยจะเชื่อว่า	รตินั้นจะสัพระคน
มาสู่ ณ ใจตน	และจะต้องระทมระทวย
.....

คราวนี้ลีพบชาย	วรรูปวิเศษวิศาล
ใจวามและหวามปาน	ฤตินั้นจะ โลกจะลอย!
เขอนั้นฤเจียมตัว	กิริยาก็เรียบก็ร้อย
ไม่มีละสักน้อย	จะแสดง ฌ ท่วง ฌ ที
ว่าเธอประสงค์จะ	อภิรมย์ฤดีระดี
เป็นแต่ชำเลื่องที่	คณูบ้าง ฌ ครั้ง ฌ คราว
คราใดประสบนตร	ฤก็เราละร้อนและหนาว
เธอไกลก็ดูราว	นกะไร้ตะวันและเดือน
โอ้วว่า ฌ คราวนี้	แหละฤดีจะพันจะเพื่อน
ด้วยรักกระทำเชือน	ละละนี้จะทำไฉน?

(มัทนะพาธา, 2507:257-258)

ท้าวชัยเสน ได้ฟังมัทนากล่าวถึงความละออยเมื่อท้าวชัยเสน ได้ยินคำรำพึงถึงความรัก
ของนางที่มีต่อท้าวชัยเสน ท้าวชัยเสนจึงตอบนางไปว่า

อ้าโถมมะทะนา	บริสุทธิบังอร
ข้าฤจะติหล่อน	เพราะสัดบะจีหวน?
ชื่นจิตตะสดับ	มธุสฤดีบาน,
ทราบว่ายูวะมาลัย	กรุณา ฌ ข้านี้
พอเห็นนรพักตร	วนิดาวะรังคี,
บัดนั้นฤก็มี	ฤดีท่อมลิเนหา

.....
.....
(มัทนะพาธา, 2507:261)

มัทนาเมื่อ ได้ฟังท้าวชัยเสนวอนขอให้นางอย่าเพิ่งตัด ไมตรี และขอให้นางเห็นใจความ
รักที่มีต่อนาง นางจึงตอบไปว่า

กระหม่อมฉันสดับคำ	คำรัสแห่งพระภุชย
ประณตมอบระชอภาย	และกราบแทบพระบาทา
กිරสิดจะหวนแม่น	สุรสแห่งพระวาจา
กระแสราบ ฌ ทรวงข้า	พระบาทปลื้มปลื้มรส
และรู้สีกพระการุณ-	ยะภาพแห่งพระทรงยศ

จะฝังใจไปได้ล

ฤดีมจน ฌ วันมรณ

.....

.....

(มัทนะพาธา, 2507:262-263)

มัทนาใช้คำที่ไพเราะอ่อนหวานเจรจาได้อย่างฉลาดเฉลียว มีความหมายลึกซึ้งแหลมคม
เมื่อท้าวชัยเสนขอความรัก นางมีคำพูดประโยคหนึ่งว่า

ก็หากทรงประทานให้	กระหม่อมฉันนะเลือกสรร
จะขอให้พระสาบาน	ฌ องค์เทวะเทวัน
พระองค์ใดก็ไม่มัน	ฤดีเท่าพระจอมเกศ
พระองค์ทูลกระหม่อมแก้ว	ก็สมมติสุเทเวศร์
จะนั้นแม้พระทรงเดช	คำรัสคำปฎิญา
กระหม่อมฉันก็จงรัก	และภักดีและเป็นข้า
ไฉนเล่าจะสงกา?	

(มัทนะพาธา, 2507:265)

เมื่อต่างรู้ว่ามิใช่ตรงกัน ท้าวชัยเสนจึงปรากฏองค์ออกจากที่ซ่อน เพื่อสานต่อความรัก
จนฟ้าเริ่มรุ่งสว่าง ในตอนนี้จะเห็นได้ว่าหนุ่มสาวที่กำลังอยู่ในอารมณ์รักนั้น สามารถสัมผัสกับความ
งามความสุขสงบของธรรมชาติได้อย่างดื่มด่ำซาบซึ้งเป็นพิเศษ ดังคำรำพันที่ว่า
ท้าวชัยเสน.

อ้ออะรุณแอร่มระเรื่อรุจี
ประคองมะโนภิรมระติ ฌ แรกรัก
แสงอะรุณวิโรจน์ระภาประจักษ์

แจล้มเจลาและโสภินัก นะฉันใด
หญิงและชายณยามระติอุทัย

สว่างณกลางกะมลละไม ก็ฉันนั้น
แสงอุษาสะกาวพะพราวณสรรรค์

ก็เหมือนระติวิสุทธอิ้น สว่างจิต!

.....

มัทนา.

สุรุษะส่องสว่าง ฌ กลางระภา

ก็พลอยสว่างณภูมิห้ำ แผละฉันใด

อันพระโปรดก็จิตตะข้าก็ได้

สว่างกระจ่างและสดและใส ณ บัดนี้
 ข้าพระบาทจะสุขสราญฤดี
 ก็ย่อมจะ โดยพระบารมี ธิปกเกล้า

(มัทนะพาธา, 2507:267-268)

แม้ว่าท้าวชัยเสนจะสั่งประหารมัทนา แต่นางก็ยังคงรักดีและยึดมั่นในความรักที่มีต่อ
 ท้าวชัยเสนไม่เปลี่ยนแปลง และนางได้วิงวอนต่อสุเทษณะเทพบุตรขอให้ช่วยเหลือให้นางได้คืนดี
 กับท้าวชัยเสนอีกครั้ง

มัทนา.	ใจจะพึงกะมลกว่า	พระสามีที่
	เป็นวราภะระณะศรี	ณ เกศถล
	ข้าก็ขออะมระฤทธิ	ประสิทธิผล
	ช่วยประสาทะสุขะดล	หทัยถนัค
	แห่งพระวีระชยะเสน	นเรนทะรัตน์
	ให้พระจากนะคะระหัท-	ตินาและมา
	รับคะนุจระ ณ ชัณท์,	ฉะนั้นแหละข้า
	โศกจะล้างและมะทะนา	จะเปรมหทัย

สุเทษณ์.	ผัวก็ทิ้งและบมิหวง	วรุห้วงได้
	ทีตะนุวะฐุไฉน	บมียอมรัก
	ข้าจะวอนสุปิยะรัตน์	ก็สะบัดพักตร์
	ราวกะทรามและทูละลักษณ์	บมิมิตี

(มัทนะพาธา, 2507:354-355)

จากคำประพันธ์ข้างต้น เห็นได้ว่า มัทนา เป็นผู้ที่มีจิตกริยาอ่อนหวาน น้ำเสียงนุ่มนวล
 ไพเราะน่าฟัง และเมื่อพบกับท้าวชัยเสน ผู้มีรูปร่าง กริยาเรียบร้อย และเปี่ยมไปด้วยมธุรสวาจา จึง
 ทำให้นางเกิดความรักต่อท้าวชัยเสน และแม้ว่าท้าวชัยเสนจะทำไม่ดีต่อมัทนาอย่างไร นางก็ยังคง
 มั่นคงในความรักและซื่อสัตย์ต่อท้าวชัยเสนตลอดมา แสดงให้เห็นถึงอิริยาบถ และทรรศนะของ
 มัทนา ซึ่งตรงกับอิริยาบถและทรรศนะ ฯลฯ ของผู้ที่มีราคะจริต

3.1.3 รูปแบบ

มัทนา นางในวรรณคดีซึ่งมีพฤติกรรมแสดงออกในด้าน รากะจริต นั่นคือ สภาวะจิตที่หลงติดอยู่ในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสจนเป็นอารมณ์ บุคคลประเภทรากะจริต มีอิริยาบถพอดี กิริยาท่าทางนุ่มนวล ชดช้อย พุดจาไพเราะ อ่อนหวาน เป็นคนรักสวยรักงาม พอใจในรูปสวย

ทัศนธาตุ	การออกแบบ	สรุปองค์ประกอบที่ได้
รูปแบบ	รูปแบบเป็นชุดติดกัน หรือเดรสสั้น ชุดทรงสามเหลี่ยม หรือลักษณะชุดแบบ lady doll เสื้อเกาะอก กระโปรงซ้อนกันหลายชั้น ปลายบาน พู่ฟอง เหมือนลักษณะของ กลีบดอกกุหลาบ	เดรสสั้น เสื้อเกาะอก กระโปรงพองบาน
รูปทรง	รูปทรงระฆังหรือทรงพองบาน และตกแต่งด้วยรูปทรงของดอกกุหลาบ	ชุดทรงพองบาน ตกแต่ง ดอกกุหลาบที่ทำจากผ้า
สีสันทัน	สีโทนร้อน สดใส ฉูดฉาด สัญลักษณ์ ของความรัก สีสันทันของดอกกุหลาบ แสดงออกถึงเสน่ห์ของ ความงาม ความอ่อนหวาน โทนสีแดง ชมพูเข้ม ม่วง เขียว	โทนสีจะเป็นกลุ่มสีชมพู
พื้นผิว	เรียบ บางเบา ละมุนละไม นุ่มนวล	มีพื้นผิวที่มีความนุ่มนวล บางเบา
วัสดุ	มาจากโครงสร้างของดอกกุหลาบ เป็นวัสดุที่มีความอ่อนนุ่ม พู่ฟอง หรือ โปรงใส เช่น ผ้าชีฟอง ออแกนซ่า โอโรน ผ้าแก้ว	ผ้าออแกนซ่า โอโรน (ไหมแก้ว)
รายละเอียดการตกแต่ง	มีการเน้นเรื่องการตกแต่ง นำผ้ามาทำเป็น รูปทรงของดอกกุหลาบ มาตกแต่งเป็น รายละเอียดบนตัวกระโปรง	ตกแต่งกระโปรงด้วย ดอกกุหลาบที่ทำจากผ้า

ตาราง 3.3 เกณฑ์ในการออกแบบเครื่องแต่งกาย “มัทนา”

ภาพร่าง (Sketch)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพ 3.1 ภาพร่าง “มีทนา”

ภาพ 3.2 “มัทนา” รากะจريت

มัทนา นางในวรรณคดีซึ่งแสดงออกถึง รากะจريت ทำทางหรืออริยาบถที่แสดงออกของนางแบบนั้น มีท่าทางเรียบร้อย ชดช้อย ดูนุ่มนวล ไม่รีบร้อน

ภาพ 3.3 แก้วไชระกะจรีต

การแก้วไชระกะจรีต ทำทางหรืออริยาบถที่แสดงออกของนางแบบนั้น เป็นอริยาบถของการยืน หรือการเดิน รูปแบบของเสื้อผ้าที่สวมใส่ไม่เน้นความสวยงาม โทนสีเขียว หรือสีที่ดูเศร้าหมอง

3.2 สร้อยฟ้า (โทสะจริต)

สร้อยฟ้า เป็นนางในวรรณคดีจากเรื่อง ขุนช้างขุนแผน นิทานพื้นบ้านสมัยกรุงศรีอยุธยา ภายหลังมีการรวบรวมขึ้นใหม่กลายเป็นวรรณคดีที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้รัตนกวีในสมัยของพระองค์ร่วมกันแต่งขึ้นเป็นร้อยกรองใช้กลอนสุภาพเพื่อขับเสภา เรียกว่า กลอนเสภา

3.2.1 เนื้อเรื่องย่อ

สร้อยฟ้า เป็นธิดาของพระเจ้าเชียงใหม่ สร้อยฟ้ามีรูปโฉมงดงามมากแต่ก็ริยารยาทไม่เรียบร้อย นิสัยขี้ใจลา เมื่อเชียงใหม่แพ้สงคราม สมเด็จพระพันวษาก็ยกนางให้แต่งงานกับจมนไว พร้อมกับศรีมาลา พระไวแสดงความลำเอียงรักใคร่ศรีมาลามากกว่าสร้อยฟ้า นางจึงให้เถรขวาดทำเสน่ห์ แล้วแก้เสน่ห์ให้ศรีมาลาถูกเข็มนาค ต่อมาพลายชุมพลได้รับอาสาจับตัวหมอเสน่ห์ หลังจากพิสูจนได้ว่าสร้อยฟ้าผิดจริง ก็ถูกสั่งให้ประหารชีวิต แต่เนื่องจากสร้อยฟ้ากำลังตั้งครรภ์ได้เจ็ดเดือน นางทองประศรีสงสารว่าเหลนจะพลอยต้องตายตามไปด้วย จึงขอร้องศรีมาลาให้ช่วยกราบทูลขอภัยโทษให้แก่สร้อยฟ้า นางจึงเพียงแต่ถูกเนรเทศไปอยู่ที่เชียงใหม่ตามเดิม ไม่นานต่อมานางก็คลอดลูกชาย ชื่อ พลายยง นางศรีมาลา ก็คลอดลูกชาย ขุนแผนจึงตั้งชื่อให้ว่า พลายเพชรเถรขวาดมีความแค้นพลายชุมพล จึงปลอมเป็นจรเข้ไล่กัดกินคนมาจากทางเหนือหวังจะแก้แค้นพลายชุมพล พระพันวษาโปรดให้พลายชุมพลไปปราบ และทำได้สำเร็จได้รับยศถาบรรดาศักดิ์เป็นหลวงนายฤทธิ จากนั้นไป เหตุการณ์ระหว่างเมืองเหนือกับเมืองใต้ก็สงบลงชั่วคราวจนกระทั่งพลายยงเติบโตเป็นหนุ่ม

สมเด็จพระพันวษาสวรรคต สมเด็จพระจักรพรรดิขึ้นครองราชย์สมบัติสืบต่อ เมื่อบุตรชายเติบโตใหญ่สร้อยฟ้าก็มาถวายแด่สมเด็จพระจักรพรรดิ พระจักรพรรดิทรงโปรดปรานพลายยงมาก และแต่งตั้งพลายยงเป็นพระเจ้าสมมตวงศ์ครองเมืองเชียงใหม่ แต่สร้อยฟ้าเป็นคนพยาบาทแรง ลืมบุญคุณที่ศรีมาลาเคยช่วยชีวิต นางจึงยุกลูกชายให้ฆ่านางศรีมาลาเสีย โดยใช้แสนคำอินไปทำการศรีมาลาบาดเจ็บสาหัสตกน้ำไป เข้าใจว่านางตายแล้ว จึงเดินทางกลับเมืองเชียงใหม่ ในที่สุดทั้งพลายยงกับสร้อยฟ้าล้วนถูกอีกฝ่ายจับ และถูกพิพากษาประหารชีวิต

3.2.2 แนวความคิด

สร้อยฟ้า นางในวรรณคดีจากเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตัวละครแสดงถึงความรักความหวงแหน และเมื่อได้รับความรักตอบแทนน้อยกว่าที่มุ่งหวังจึงเกิดความอิจฉาริษยา หึงสา อาฆาต จนกลายเป็นการทำร้ายกันอย่างหน้ามืดตามัว มองไม่เห็นคุณธรรมและเหตุผล

บุคคลประเภทโทสจริตเป็นคนโกรธง่าย ผูกโกรธอาฆาต เป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย ปราศจากเหตุผล ริษยาในคุณสมบัติของผู้อื่นที่ดีกว่าตน ชอบลบหลู่คุณท่าน ไม่ดีใจในความดี ไม่อ้าย ไม่เห็นความสำคัญของผู้อื่น มักตีตนเสมอท่าน อวดดี เอริดเอาเปรียบ มุ่งแต่สิ่งที่ตนปรารถนา มีอิริยาบถพรวดพราด เดินเร็ว เดินแรง การเคลื่อนไหวฉับไว ยืนหรือนั่งมีท่าทางกระด้าง ไม่น่าดู นอนหรือลุกขึ้นอย่างรีบร้อน น้ำเสียงกระโชก พูดเสียงดัง แต่งตัวไม่พิถีพิถัน อารมณ์รุนแรง โฝงผาง ใจร้อน ใจเร็ว วู่วาม ทำการงานหยาบ ไม่ละเอียดถี่ถ้วน แม้จะได้ผลสำเร็จแต่ก็ไม่เรียบร้อย สวยงาม สร้อยฟ้ามีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงโทสจริต ดังนี้

1. สร้อยฟ้าเป็นผู้มีรูปโฉมงดงาม แต่มีกิริยามารยาทกระด้างไม่เรียบร้อย นิยชอบอิจฉาริษา จนทำให้คนรอบข้างไม่นิยมชมชอบ
2. คิดทำอะไรไม่คำนึงถึงสิ่งที่ควรหรือไม่ควรกระทำ เพียงหวังให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ จนไม่คิดถึงผลที่จะตามมาภายหลัง
3. เป็นคนผูกโกรธอาฆาต แม้จะได้รับความกรุณาอย่างไรก็ไม่นึกถึงบุญคุณของคนที่เคยช่วยชีวิตตน กลับพยายามหาวิธีทำร้ายทำลายคนที่ตนเกลียดชังให้ถึงที่สุด

ลักษณะและพฤติกรรมสร้อยฟ้าสามารถอธิบายโดยการเชื่อมโยงเข้ากับโทสจริต โดยสังเกตได้จากบทประพันธ์บางตอน ดังนี้

สมเด็จพระพันวษาโปรดให้นำสร้อยทอง และสร้อยฟ้าเข้าเฝ้า เพื่อพิจารณานางทั้งสอง เพื่อพิจารณาว่าจะแต่งตั้งพวกนางไว้ในตำแหน่งใด เมื่อได้เห็นท่วงทีกของสร้อยฟ้าแล้วจึงมีความเห็นดังนี้

แล้วผินพักตร์มาพิศเจ้าสร้อยฟ้า	ดูจริตกิริยากระด้างกระด้าง
ท่าทางท่วงทีกี่ดีจริง	จะเสียวอยู่แต่สักสิ่งด้วยรายอน
หูตากลอกกลมคมคายเหลือ	พิศแล้วเบือดูได้แต่ร้อนร้อน
จะเปรียบก็เหมือนอย่างนางละคร	งามจนอ่อนแอ้นบนเอวกลม
เพราพริ้งเพริ้วเหลือดั่งเรือแข่ง	กล้องแกลิ่งพายจิบก็เจียนล่ม
ดูริมฝีปากบางลูกคางกลม	เห็นลาดเลาเจ้าคารมเป็นมันคง
ถ้าเป็นม้ายี่ม้ายี่ขึ้นระวาง	ถ้าเป็นช้างก็ช้างอย่างต้องประสงค์
ถึงจะผูกเครื่องทองเป็นรองทรง	ถ้าคนขี่ไม่ประจงคงเจ็บตัว
สร้อยทองลูกของเจ้าล้านช้าง	ยศอย่างมารยาทจะยังชั่ว
แต่ข้างนางสร้อยฟ้าคูน่ากลัว	กระซิบตรัสแก่เจ้าขรรค์จันทร์

(ขุนช้างขุนแผน, 2506:775)

เจ้าขรรค์จันทร์เมื่อได้ฟังรับสั่งถามจากสมเด็จพระพันวษา เกี่ยวกับลักษณะท่วงทีของ
สร้อยทอง และสร้อยฟ้า จึงกราบทูลไปว่า

เจ้าขรรค์จันทร์ได้ฟังรับสั่งถาม	ก็ทราบความตามพระอัชฌาสัย
จึงกราบทูลพระองค์ทรงภพไทร	เห็นถูกต้องตามพระทัยที่ใคร่ครวญ
นางสร้อยทองต้องลักษณะนัก	นรลักษณ์งามดีถึถ้วน
แต่สร้อยฟ้าดูจริตกระบิดกระบวน	เห็นไม่ควรที่จะเคียงพระบาท
ดูท่าทางอย่างเรือต้องระลอก	กลับกลอกกลิ้งกลมคมหนักหนา
กระหม่อมฉันเกรงจะขัดพระอัชฌา	เหมือนทรงม้าที่พยศต้องกดไว้
ถึงแม้ว่ารูปทรงส่งสัญญาณ	จะโปรดปรานก็ไม่หย่อนผ่อนลงได้
จะเป็นเครื่องอัครอ้วนกวนพระทัย	มิให้เบิกบานสำราญองค์

(ขุนช้างขุนแผน, 2506:775-776)

เมื่อพระไวยสั่งให้เตรียมขนมเบื่อง แต่ผลของการทำขนมเบื่องศรีมालาทำได้ดีกว่า
สร้อยฟ้า จากตอนนี้จะเห็นได้ว่าสร้อยฟ้าทำงาน ไม่ประณีต และเมื่อถูกติ ก็ทำให้นาง โกรธจนตัวสั้น
แล้วพาลหกเบี่ยงต่อยกระทะแล้วเดินเข้าเรือนไป

สร้อยฟ้าศรีมालาว่าเจ้าคะ	ตั้งกะทะก่อไฟอยู่ยังมี
ต่อยใส่น้ำตาลที่หวานดี	เบี่ยงมีเอามาปรุงกุ้งสับไป
ศรีมालาละเลงแผ่นบางบาง	แะใสจานวางออกไปให้
สร้อยฟ้าไม่สันทัดอึดอึดใจ	ปามเบี่ยงใส่ใ้หน้าหนาสั้นดี
พลายชุมพลจึงว่าพี่สร้อยฟ้า	ทำขนมเบื่องหนาเหมือนเบี่ยงจี
พระไวยตอบว่าหนาหนาคดี	ทองประศรีว่ากูไม่เคยพบ
ลาวทำขนมเบื่องผัดเมืองไทย	แผ่นผ้อยมันกระไรดังต้มกบ
แะมะ้วนเข้ามาเท่าขาทาบ	พลายชุมพลคั้นหลบหัวร่อไป
.....
สร้อยฟ้าตัวสั้นอยู่นั่งก	หกเบี่ยงต่อยกระทะผละเข้าเรือน
ทองประศรีร้องว่าอีห่าลาว	ทำลาวเจียวอีหมาจีเรือนเบื่อง
เทเบี่ยงแกล้งให้เปราะเลอะทั้งเรือน	กะทะกะท่อยต่อยเกลื่อนลาวจัญไร
นางสร้อยฟ้าไ้ยันท่านย่ำค่า	ขัดใจแทบน้ำตาจะเส็ดไหล
ศรีมालาเลิกเตาเข้าข้างใน	ชุมพลไปเรือนย่ำมิได้ซ้ำ

(ขุนช้างขุนแผน, 2506:902)

สร้อยฟ้าเมื่อได้ยินศรีมาลาพูดถึงเรื่องทำขนมเบื้องทำให้นางโกรธและพูดประชด
ประชันไปว่า

ฝ่ายสร้อยฟ้าแหว่ว่าขนมเบื้อง	ให้แก่นเคื่องปวงปอดตลอดไส้
ไว้ตั้งคืนประสิวปลิวถูกไฟ	เข้าใจว่าศรีมาลานินทาตัว
จึงร้องไปว่านางช่างขนมเบื้อง	ช่างยกเรื่องอวดหม่อมเจ้าจอมผิว
หม่อมนางช่างละเลงข้าเกรงกลัว	เมื่อหยุดแล้วยังยั่วกันไปเจียว
อุแม่เอ๋ยข้าไม่เคยบำรุงรส	มันจึงเปรอะเลอะหมดไม่มันเขียว
แะมะมันเท่าแขนได้แผ่นเดียว	ผิวจึงไม่กระเสียวกระชิกเลยฯ

(ขุนช้างขุนแผน, 2506:903)

เนื่องจากพระไวยมีความรักใคร่ศรีมาลามากกว่าสร้อยฟ้า จนเกิดความรู้สึกโศกเศร้า
ว่าหว่า จึงทำให้นางไม่พอใจ เกิดมีปากเสียงกับศรีมาลาบ่อยครั้ง และนำไปสู่ความโกรธแค้นเคื่องใจ
ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะกล่าวถึงโฉมเจ้าสร้อยฟ้า	เมื่อสุริยาแจ่มแจ้งกระจ่างไข
ตื่นนอนร้อนจิตคิดเคื่องใจ	ดั่งพินไฟสุมอกสักหกกอง
พลุ่งพล่านดาลเดือดไม่เหือดหาย	เหมือนเสื่อร้ายรังควานจับขยับจ้อง
คอยเวลาตาลอดสอดเมียงมอง	ตามช่องเห็นพระไวยไปจากเรือน
นางลงเท้าฝิ่งฝิ่งถึงนอกชาน	ส่งเสียงฉานเรียกข้าดำเลื่อนเนียน
บ้างมุดหัวอยู่ในห้องต้องให้เดือน	อิโหมเชื่อนอยู่ไหนจึงไม่มา
.....
สร้อยฟ้าได้ฟังให้หลังจิต	ดั่งเอกริชเข้ามาดำที่คอกหอย
เหมือนไฟลุกฟืนชุกเสือกตะบอย	ครั้นเอาฝอยเข้ามาปามก็ลามโพลง
ตบมือยักคอกหัวร่อว่า	หลกผ้าแกกั้นกระโดดโหยง
ตัวสั้นเทาเทาก้าวตะโกรง	ขึ้นเสียงโพงชี้หน้าร้องว่าไป
เฮี่ยข้านี้แลมันสั้นทั้งตัว	หม่อมผิวจึงไม่พราวจากห้องได้
ข้าไม่มุดเธอให้หลุมมาทำไม้	จงกำกุมเอาไว้ให้ได้กราว

(ขุนช้างขุนแผน, 2506: 907-910)

นางทองประศรีต่อว่านางสร้อยฟ้า เมื่อสร้อยฟ้าผลักพลายชุมพลตกลงบาดเจ็บ แต่
สร้อยฟ้ากลับเฉย และเหน็บแนมนางทองประศรี ทำให้นางทองประศรีด่าสร้อยฟ้าว่า

อุเหม่อูเหม่อีสแนงอน
 เขาทามกัณก็ถลันเข้ารับเอา
 แต่ต่อหน้ายังกล้ามาขึ้นเสียง
 อีสแนงอนก่อนว่าสารพัน
 แต่เด็กห้ามก็ปามเอาจนเจ็บ
 ใจคอห้ำหั่นโหดโหดปัญญา

.....

ช่างมาร่อนเสียงร้องออกเร่าเร่า
 กูรู้เท่ามึงอยู่สิ้นทุกสิ่งอัน
 ลับหลังใครจะเถียงได้ฤ่นั้น
 ใครจะทันมึงเล่าเจ้ามารยา
 แนมเหน็บเอาผู้ใหญ่ไม่คิดหน้า
 ปากกล้าคำคนไม่เกรงใคร

.....

(ขุนช้างขุนแผน, 2506:913-914)

ความรู้สึกคับแค้นใจ นิสัยเจ้าคิดเจ้าแค้นของนางสร้อยฟ้าที่มีต่อศรีมาลา ทำให้นางคิด
 แก่แค้นศรีมาลาโดยการทำเสน่ห์พระไวย

.....

คะนึ่งกรวญปวนจิตคิดระคาย
 ให้คิดแค้นศรีมาล่าน้ำตานอง

.....

ครั้นแสงทองส่องสว่างกระจ่างฟ้า พระสุริยาแจ่มจรัสศรี

เจ้าสร้อยฟ้าตื่นพลันทันที
 กลุ่มกมลขัดแค้นให้เคืองใจ
 ไปเชื่อด้อยฟังคำศรีมาลา

.....

เถรขวาดเชอฉลาดล้ำมนุษย์
 มันทำแค้นกูก่อนให้ร้อนรน
 คิดแล้วจึงเรียกอโหมมหวย
 กูเจ็บช้ำนี้กระไรไซ้พอดิ

.....

เห็นรอยตีที่แขนยังแค้นใจ
 เจ็บแผลแต่ไม่ถึงที่เจ็บใจ
 ถึงรอยไหม้หายแล้วก็ไม่วาย

.....

.....

ไม่เหือดหายหันหุนยิ่งขุนหมอง
 แต่ตรีกตรองตรอมใจไม่ไยสา

.....

ยังคิดก็ยังมีความโกรธา
 ด้วยพระไวยศักรักเป็นหนักหนา
 มันยุยงเจียนมาให้ม้วยมุด

.....

พอจะหยุดเหนียวเถรเป็นต้นหน
 จะแก้แค้นแทนทนนในครั้งนี่
 อย่าช้าเลยออกเจ้าเข้ามานี้
 หรือจะโจทย์เจ้าหนึ่ก็ตามใจ

.....

หลังไหลลุ่มซ้าระกำกาย
 ไม่แก้แค้นมึงได้ก็ไม่หาย
 ยังไม่ตายแล้วจะแก้ไม่แพ้มัน

.....

(ขุนช้างขุนแผน, 2506:915-922)

เมื่อพระไวยถูกเสน่ห์ สร้อยฟ้าจึงแก้เส้นศรีมาลา ทำให้พระไวยชุนเคียดเกลียดชัง
ศรีมาลา และคอยแกล้งศรีมาลาให้โดนทำโทษ

.....
ศรีมาลาทำลายกพานฟ้า	สร้อยฟ้าแกล้งเสียดเบียดถลัน
ทำเซชวนม้วนลิ่มลงน้บปล้น	เออกระนั้นซิคะหม่อมเจ้าจอมคุณ
เอาแขนกั้นไว้ไม่ให้เข้า	ถ่มน้ำลายรดเอาเปื้อนหัวหู
กระซิบคำอำปากน้ำหมากพुरु	ถีบให้ผิวคุณเล่นตามที
พระไวยเมินไปไม่ทันคุณ	ไต่ย็นเสียงร้องอยู่ออกอึ้งมี
เหลือบเห็นสร้อยฟ้านารี	ลิ่มอยู่เคียงที่ศรีมาลานั้น
.....

(ขุนช้างขุนแผน, 2506:930-931)

หลังจากต้องโทษเนรเทศออกจากอยุธยาแทนการประหารชีวิต สร้อยฟ้าจึงกลับ
เชียงใหม่ เถรวาดคิดเค้นพลายชุมพลจึงบอกนางงสร้อยฟ้าเพื่อไปฆ่าพลายชุมพลเสีย สร้อยฟ้า
เองก็เกลียดชังพลายชุมพลก็เห็นด้วยกับเถรวาด

ครานั้นสร้อยฟ้ามารศรี	ฟังเถรยินดีหัวเราะรำ
ด้วยอาฆาตชุมพลแต่ไรมา	พอเถรว่าก็เหมือนเกาเข้าที่คัน
ถ้าคุณฆ่าอำชุมพลคนนี้ได้	จะขอบคุณเหมือนให้ไปสวรรค์
คุณจะเอาสิ่งใดจะให้ปัน	เว้นแต่ดาวเดือนตะวันแลงนใจ
.....

(ขุนช้างขุนแผน, 2506:1053)

เมื่อเหตุการณ์ สร้อยฟ้าโดนโทษประหารชีวิตเนื่องจากทำเสน่ห์พระไวย แต่นางรอด
ชีวิตมาเนื่องจากศรีมาลาทูลขอชีวิตให้แก่สร้อยฟ้า ถึงแม้ว่าครานั้นจะสำนึกในบุญคุณของศรีมาลา
แต่ด้วยความแค้น ความพยายามแรงทำให้สร้อยฟ้าลืมนบุญคุณของศรีมาลา เมื่อพลายบุตรของ
สร้อยฟ้าได้เป็นพระเจ้าสมมตวิงศ์ครองเมืองเชียงใหม่ นางจึงยุกลูกชายให้ฆ่านางศรีมาลาเสีย ในที่สุด
ทั้งพลายกับสร้อยฟ้าล้วนถูกอีกฝ่ายจับ และถูกพิพากษาประหารชีวิต จากบทประพันธ์ข้างต้น
แสดงให้เห็นถึงอิริยาบถ และทรนชนะของสร้อยฟ้า ซึ่งตรงกับอิริยาบถและทรนชนะ ฯลฯ ของผู้ที่มี
โทสะจริต

3.2.3 รูปแบบ

สร้อยฟ้า นางในวรรณคดีซึ่งมีพฤติกรรมแสดงออกในด้าน โทสะจริต คือสภาวะจิตที่โกรธง่าย ขุนเขี้ยวง่าย บุคคลประเภทโทสะจริตเป็นคนโกรธง่าย ผูกโกรธอาฆาต เป็นคนเจ้าอารมณ์ ริษยาในคุณสมบัติของผู้อื่นที่ดีกว่าตน ชอบลบหลู่คุณท่าน เอารัดเอาเปรียบ มุ่งแต่สิ่งที่ตนปรารถนา มีอิริยาบถพรวดพราด เดินเร็ว การเคลื่อนไหวฉับไว ยืนหรือนั่งมีท่าทางกระด้างไม่น่าดู ใจร้อน ใจเร็ว วู่วาม ทำการงานหยาบ ไม่ละเอียดถี่ถ้วน แม้จะได้ผลสำเร็จแต่ก็ไม่เรียบร้อยสวยงาม

ทัศนธาตุ	การออกแบบ	สรูปองค์ประกอบที่ได้
รูปแบบ	รูปแบบ เป็นชุดติดกัน หรือเดรส รูปแบบเดรสยาว หรือราตรี elegance ทรงบานตรงปลายหรือคล้ายสามเหลี่ยม ชายประโปรงสองข้างยกขึ้นด้วยสร้อยโลหะ ชุดเข้าเซฟ มีลายละเอียดแบบ free form เสื้อคอถ่วง แขนยาว	เดรสยาว ทรงบานตรงปลาย ตกแต่งด้วยสร้อยโลหะ เช่นเดียวกันกับ ชายกระโปรง
รูปทรง	ทรงบานตรงปลายหรือคล้ายสามเหลี่ยม ชุดเข้าเซฟ มีลายละเอียดแบบ free form	ชุดทรงบานตรงปลาย
สีสันท	สีที่ให้ความรู้สึกรุนแรง ความตาย ลึกลับ ความหนัก น่าเกรงกลัว โทนสีแดง โทนมืดดำ ชุดสีดำตลอดทั้งชุด	สีดำ
พื้นผิว	ให้ความรู้สึกหนัก เรียบ ทิ้งตัว หรือหยาบกระด้าง	มีพื้นผิวที่มีความเรียบ หนัก ทิ้งตัว
วัสดุ	วัสดุที่มีความถ่วง และทิ้งตัว เช่น ผ้า เครปซาติน ตกแต่งด้วยวัสดุที่เป็นโลหะ	ผ้าที่ทิ้งตัว ผ้าเครปซาติน ตกแต่งด้วยสร้อยโลหะ
รายละเอียดการตกแต่ง	มีการใช้สร้อยเข้ามาตกแต่งตัวเสื้อ และตกแต่งด้วยสร้อยคอจำนวนมากเพื่อให้ ความรู้สึกดูจริงจังไว้ ไม่ปล่อยวาง	ตกแต่งชุดด้วย สร้อยโลหะ

ตาราง 3.4 เกณฑ์ในการออกแบบเครื่องแต่งกาย “สร้อยฟ้า”

ภาพร่าง (Sketch)

ภาพ 3.4 ภาพร่าง “สร้อยฟ้า”

ภาพ 3.5 “สร้อยฟ้า” โทสะจريت

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

สร้อยฟ้า นางในวรรณคดีซึ่งแสดงออกถึง โทสะจريت ทำทางหรืออริยาบถที่แสดงออก
ของนางแบบนั้น มีท่าทางดูดี แสดงอารมณ์ โกรธ กระด้าง

ภาพ 3.6 แก้วไขโทสะจريت

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

การแก้วไขโทสะจريت ทำทางหรืออิริยาบถที่แสดงออกของนางแบบนั้น เป็นอิริยาบถของการนั่ง หรือการนอน รูปแบบของเสื้อผ้าที่สวมใส่สวยงามปราณีตบรรจง ละเอียดอ่อน โทนสีอ่อน สีฟ้าอ่อน สีขาว

3.3 โมรา (โมหะจริต)

โมรา นางในวรรณคดีจากเรื่อง จันทโครบ มีเค้าเรื่องมาจากนิทานชาดก เช่นเดียวกับ นิทานพื้นบ้านเรื่องอื่น ที่มาของเรื่องนี้คือ ชาดกในนิบาตชาดกเรื่องที่ 374 ชื่อ จุลลทรนุกคหชาดก

3.3.1 เนื้อเรื่องย่อ

เจ้าชายจันทโครบเป็นโอรสของพระเจ้าพรหมทัตแห่งเมืองพาราณสีเมื่ออายุเข้าวัยหนุ่มจันทโครบได้ลาพระบิดาพระมารดา ไปเรียนวิชาอยู่กับพระฤาษีในป่า สามารถสำเร็จได้ในเวลาไม่ช้า และลาพระฤาษีเพื่อเดินทางกลับพระนคร พระฤาษีได้มอบผอบวิเศษให้พร้อมกับสั่งกำชับว่าเมื่อกลับถึงเมืองค่อยเปิดผอบ ห้ามเปิดระหว่างทางเป็นอันขาด แต่จันทโครบอดใจไว้ไม่ได้ จึงแอบเปิดผอบออกดู สิ่งที่อยู่ในผอบนั้นคือนางโมราที่พระฤาษีสร้างขึ้น

เจ้าชายจันทโครบเมื่อแรกพบก็บังเกิดความรักในตัวนางโมราทันที จึงรับนางไว้เป็นชายาแล้วพานางเดินทางกลับสู่บ้านเมือง ระหว่างเดินทางรอนแรมในป่ากลับได้พบกับโจร โจรเห็นนางโมรามีความงามถูกใจก็ใช้กำลังเข้าแย่งชิง เจ้าชายจันทโครบเข้าต่อสู้ขัดขวางสุดความสามารถ จนกระทั่งพระขรรค์หลุดจากมือ เจ้าชายจันทโครบร้องเรียกให้นางโมราส่งพระขรรค์ให้ นางโมรารีบไปหยิบพระขรรค์ขึ้นมาแต่ด้วยโมรานึกชอบโจรป่า จึงเกิดความสับสนจึงยื่นพระขรรค์ไว้เป็นกลางแต่ทางด้านคมส่งให้จันทโครบเจ้าโจรได้โอกาสฉวยพระขรรค์ทำให้จันทโครบถึงแก่ความตาย

โจรเมื่อฆ่าเจ้าชายจันทโครบแล้ว ก็เกี่ยวพาราณสีจนได้กับนางโมรา ครั้นเจ้าโจรป่าเมื่อได้นางแล้วก็นึกหวั่นในใจ และลงความเห็นว่ นางโมราไม่มีคุณค่าสมควรแก่การร่วมชีวิตด้วย ทำให้นึกกลัวว่าสักวันหนึ่งตนคงถูกฆ่าเช่นเดียวกัน จึงได้แอบหนีไปในขณะที่นางนอนหลับทิ้งนางอยู่กลางป่าแต่เพียงลำพัง พระอินทร์ปลอมเป็นนกกอินทรี เพื่อลองใจนางโมรา ขอให้นางมาเป็นเมียโดยแลกกับก้อนเนื้อเพียงชิ้นเดียว และนางก็ตอบตกลง พระอินทร์โกรธมากเลยสาปให้นางกลายเป็นชะนี จากนั้นจึงใช้เวทมนตร์ชุบชีวิต เจ้าชายจันทโครบขึ้นมาใหม่ แล้วชี้ทางให้เดินทางต่อไป

3.3.2 แนวความคิด

โมรา นางในวรรณคดีเรื่อง จันทโครบ โมรา มาจากคำว่า โมระ แปลว่า นกยูงเพราะนางเกิดมาจากขนนกยูงที่ฤาษีเสกขึ้น เพื่อเป็นรางวัลแก่เจ้าชายจันทโครบ

บุคลิกประเภทโมหะจริต เป็นคนมีจิตใจวุ่นเหงาหวานอน หดหู่ ทอดอวยปราศจากความเข้มแข็ง กิจการต่างๆ ที่ตั้งใจทำ สำเร็จได้โดยยากและช้ากว่าเวลาอันควร หรือไม่สำเร็จ มักมีความรำคาญเกิดขึ้นในใจ ไม่ค่อยสนใจคนอื่น ๆ สนใจเฉพาะปัญหาของตัวเอง มักเกิดความรำคาญ

ให้รู้สึกว่าเป็นการทรมานในการที่จะแสดงหรือฟังความคิดเห็น มีความลึกลับสงสัยตัดสินใจอะไรไม่ได้ในทุกๆ กรณี ให้มีอันสนเท่ห์ใจเป็นไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง โง่เขลา เมาปัญญา ใช้อารมณ์มากกว่าความคิด ไม่ปรารถนาที่จะเป็นผู้นำ แต่ปรารถนาที่จะเป็นผู้ตาม ใครว่าสิ่งใดดีก็เห็นดีด้วย ทำอะไรรู้สึกว่ายากเกินความสามารถ มีอริยาบถเฉลโฉม เหม่อลอย ไม่เรียบร้อย เชื่องช้า มีอาการเซื่องซึม โมรามีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงโมหะจริต ดังนี้

1. โมราเป็นผู้รักความสบาย ไม่อดทนต่อความเหน็ดเหนื่อย เมื่อเกิดความยากลำบากก็โอดครวญต่างๆ นานา
2. มีกิริยาลึกลับสงสัยในสิ่งที่จะตัดสินใจ หรือตัดสินใจไม่ได้ว่าควรจะทำสิ่งใด
3. ขาดการยับยั้งชั่งใจในสิ่งที่จะกระทำ และกระทำสิ่งต่างๆ โดยใช้อารมณ์มากกว่าความคิด ด้วยการระลึกถึงความต้องของตนเอง โดยไม่คิดไตร่ตรองให้รอบคอบ

ลักษณะและพฤติกรรม โมราสามารถอธิบายโดยการเชื่อมโยงเข้ากับโมหะจริต โดยสังเกตได้จากบทประพันธ์บางตอน ดังนี้

ขณะเดินทางกลับไปยังเมืองพาราณสี กับเจ้าชายจันทโครบ แต่หนทางนั้นทुरกันดาร ทำให้นางโมราทนความลำบากในการเดินเท้าไม่ไหว เมื่อโมรารู้สึกหิวน้ำ นางก็ออกดื่มน้ำโอดครวญด้วยที่ท่าหน้าเวทนายิ่ง เจ้าชายจันทโครบหาน้ำมาให้ นางดื่มจึงกรีดเลือดให้นางดื่มแทนน้ำ

เขาวมาลย์ทอดกายสยายเกศ	ชลเนตรไหลนองดั่งฟองฝน
ไอ้พระมิ่งทูนกระหม่อมจอมสกกล	เห็นสุดทนจะประทั่งกำลังไป
จงโปรดปรานขอประทานกระแสนินธุ์	มากลัวลื่นพอระงับที่หม่นไหม้
น้องสุดแรงที่จะแจ้งอารมณ์ไป	อรทัยทอดองค์ลงโศกา
นรินทรช้อนนางขึ้นวางดัก	กรรแสงรักเขายอดเสน่หา
สุชλονงสองเนตรพระจักรา	จะเหลียวหาชลธารกันดารนัก
เห็นสมรอ่อนระทระทวยองค์	พระโณมยทรงโศกเพียงอกหัก
แสนสงสารนฤมลเป็นพินนัถ	อารมณ์รักพระมิได้เสียคายกาย
ชักพระชรรค์ฟืนลงตรงเพลขา	พระมิ่งสาหลังเลือดลงนองสาย
จึงรอรองโลหิตออกจากกาย	แล้วให้สายสุดสวาทเสวยปล้น
นางทรมเซยได้เสวยน้ำโลหิต	ค่อยสว่างจิตที่ร้อนพระสุริย์ฉันท
นางก้มกราบภัสดาแล้วจาบัลย์	พระรับขวัญชวณนางจรลี

.....

.....

(จันทโครบ, 2515:329-330)

โจรป่าเข้าแย่งชิงตัวโมรา พลชีวิตคนจำนวนมาก โมราจึงเกิดนี้รักโจรป่า โดยไม่อาจแยกแยะด้วยเหตุผลได้ว่า ความรักที่แท้จริงเป็นอย่างไร เมื่อเจ้าชายจันทโครบให้นางช่วยส่งพระขรรค์ให้นางจึงมีกิริยาลังเลสงสัยในสิ่งที่จะตัดสินใจ นางจึงไม่เลือกและวางอาวุธเป็นกลาง

มหาโจรโถมจับได้คันศร	ข้างมือหนึ่งกุมกรนวลหง
อุตุลุดุดชิงนาง โนมยง	ส่วนอนงค์นี้รักอ้ายโจรไพร
มาสู้ทำสงครามด้วยความรัก	จนเสียพรรคพวกพลเป็นไหนๆ
ข้างฝ่ายองค์ภัสตาก็อาลัย	เป็นสองใจอยู่ในจิตวนิดา
พระทรงภูษณุดชิงพระแสงศร	พระหัตถ์หนึ่งกุมกรขนิษฐา
พระชักไปโจรไพรกระชากมา	ส่วนสุดาอยู่กลางไม่วางกัน
มหาโจรจับสมรข้างกรขวา	ภัสตอกุมกรข้างซ้ายมัน
พระเรียกมิ่ง โมราวิลาวัลย์	ยื่นพระขรรค์มาให้พี่ข้างนี้นาง
หญิงกาเลใจตะกรามกามราด	ละโมภมากจะใคร่ครองทั้งสองข้าง
จะให้ผัวกลัวโจรจะวายวาท	จะให้โจรกลัวจะล้างภัสตาด
จึงยื่นให้เป็นกลางแล้ววางพลัน	ด้าพระขรรค์อยู่ข้างมืออ้ายโจรป่า
ข้างปลายคมอยู่หัตถ์กระษัตรา	อ้ายโจรคว่ำกระชากไปจากกร
	(จันทโครบ, 2515:333)

โมรายื่นพระขรรค์ให้จันทโครบ โดยที่ด้ามพระขรรค์หันไปทางนายโจร ทำให้เจ้าชายจันทโครบถูกนายโจรใช้พระขรรค์ฟันพระองค์ ด้วยความเสียใจต่อความรักที่มีต่อโมรา ก่อนจะสิ้นใจได้รำพึงรำพันต่อโมราว่า

พระคุณที่มีมาแก่เจ้ามาก	ถึงยามยามมิให้ชำระสำระสาย
เจ้าร้องไห้ใจพี่จะขาดตาย	เลือดในกายพี่ยังรองให้น้องกิน
เมื่อเดินไพรพี่ก็ใส่สะเอวอุ้ม	เจ้าควบคุมฆ่าฟันไม่ผันผิน
ไปยื่นด้าให้อ้ายโจรโถมพิพ	โอยู่พินพี่พึ่งรู้ประจักษ์ใจ
อารมณ์นางเหมือนน้ำค้างที่รุ่มพฤษ	เมื่อยามดึกดั่งจะรองไว้ดื่มได้
พอรุ่งแสงสุริย์ฉายก็หายไป	มาเห็นใจเสียเมื่อใจจะขาดรอน
เมื่อแรกรักมิได้หมายเสียแรงรัก	เสียตายศักดิ์ที่ได้ร่วมสโมสร
ขอฝากชื่อไว้ให้ลือขจายจร	เทพนิกรช่วยประกาศในโลกา

.....
(จันทโครบ, 2515:329-333-334)

เมื่อจันทโครบสิ้นชีวิตนางก็ไม่ได้าลัยต่อสามี นางยึดโจรเป็นที่พึ่งโดยโมราได้พูดกับ
โจรว่า

นางฟังคำโจรว่าจะคลาคลาด	ให้หวนหวาดวบวับฤทัยหวน
อธิวันที่ไหววอนด้วยองนงาม	พิไรความด้วยจริตพิรากล
ที่อยู่ด้วยจะให้เห็นเป็นเพื่อนสอง	จะทิ้งน้องไว้กระไรในไพรสมณฑ์
เมื่อผู้ตายหมายฟังเหมือนผู้ตน	ไม่โปรดจริงแล้วก็จนจะเห็นใครๆ

(จันทโครบ, 2515:334)

เมื่อโจรได้นางเป็นภรรยาก็นึกหวนและคิดว่านางไม่มีคุณค่าสมควรแก่การร่วมชีวิต
ด้วยมีความเห็นว่า

จะโลมเลี้ยงเคียงคู่ประคองซิด	เหมือนคบพวกอสรพิษไม่พอที่
ใจอนงค์มิได้ตรงต่อสามี	กุเสียที่รบพุ่งจนเสียพล
แต่ผู้เก่ารูปรากับเทเวศ	อัครเสถาจะรักเราเดินหน
กูก็เป็นโจรจรเที่ยวชอนตน	เมื่ออับจนก็จะม้วยลงเหมือนกัน
แต่ผู้จรรจงเลือดให้ดื่มได้	น้อยฤาใจเจ้ายังมาให้อาสัญ
รูปเราชั่วกว่าผู้ของนางครัน	สักสามวันก็จะสิ้นอาลัยไป

.....
(จันทโครบ, 2515:335)

เมื่อโจรพาหนีนางไป นางจึงได้ระลึกถึงความรัก ความเอาใจใส่ที่จันทโครบมีต่อนาง
ทำให้นางไม่ต้องลำบากและมีความสุขสบาย

อรุณรุ่งรังสีรวีรวร	ทินกรดวงแดงส่องแสงใส
คณานกเริงร้องคะนองไพร	อรทัยพินกายขึ้น โสกา
ไม่เห็นพักตร์โจรไพรก็ใจหาย	นางเหลียวซ้ายสอดแลข้างเบื้องขวา
ไม่ยลเพื่อนพิศวาสอนาถา	นาง โสกาห่มทิ้งสกรนธ์กาย

.....
จนสุดเรียกสุดแรงกรรแสงให้	ชำเลื่องไปเห็นศพพระทรงสร
กเพวรากรทรากกิ่งกับดินดอน	สายสมรหรือคิดถึงสามี
ไอ้พระร่มโพธิ์ทองของน้องเอ๋ย	พระคุณเคยปกเกล้าหมเหตี

เข้าทอดศพชบพักตรลงโศก	พระกรตีทรวงพลางทางรำพัน
เมียทำผิดคิดนอกพระทัยท้าว	จนพ่อเจ้าสิ้นชีพอาสัญ
ใครจะรักเมียเหมือนองค์พระทรงธรรม์	ตั้งแต่วันพิสวาสนวายปราม
ที่ซ้อแค้นพระมิให้ระคายจิต	เมียลืมนึกถึงพระคุณทำหักหาญ
แต่เห็นน้องต้องแสงพระสุริย์การ	พระรองเล็ดออกประทานให้แทนชล
โอ้ที่นี้สิ้นบุญพระคุณแล้ว	เหมือนดวงแก้วอับแสงทุกแห่งหน
เมียเอ็งก็อยู่ในดงกันดารคน	บาปใดจึงมาดลบันดาลเป็น
กำบังจิตมิให้คิดพระคุณได้	ต่อพ่อเจ้าบรรลัษจึงเส็งเห็น
โอ้แต่นี้สิ้นเสร็จเด็ดกระเด็น	พระมิได้คืนเป็นมาปลอบน้อง
	(จันทโครบ, 2515:336-337)

เมื่อพระอินทร์ทราบเรื่องราวของจันทโครบ และนางโมรา จึงแปลงกายเป็นเหยี่ยวคาบเนื้อ เพื่อล่องใจโมรา

เพราะหญิงร้ายรักชายไม่เลือกเช่น	มันจึงเป็นทุจริตผิควิสัย
จะสาปซ้ำให้ระย้าอยู่กลางไพร	แล้วจะไปช่วยชูปกุมารา
อำมรินทร์ตรีภักสิ้นคังนั้นเสร็จ	ก็เสด็จจากดาวดึงสา
จึงแปลงกายกลายรูปพระอินทรา	เป็นเหยี่ยวร่าร้อนลงที่ริมชล
ทำกินเหยื่อเนื้ออย่างให้นางเห็น	แล้วโลดเต็นตายไม้แล้วไ้ช้ขน
สมรมิ่ง โมราพิรากล	อยู่ฝั่งชลทอดทศนามา
เห็นเหยี่ยวกินเนื้ออย่างแล้วพลางแล	นางชะงัดแหวนคูซึ่งปักยา
ด้วยล้าปากอดอยากหลายวันมา	กัลยาวิงวอนด้วยคำคม
พี่เหยี่ยวเหยื่อเนื้ออย่างได้ไหนมา	นำมีรสโอชาประเสริฐสม
น้องเนื้ออาหารมานานนม	พี่ทรมชมเอ็นดูด้วยช่วยชีวัง
ขอทานเหยื่อเนื้ออย่างให้น้องนิค	พอชุกจิตชื่นในน้ำใจหวัง
เอ็นดูได้ก็งใจให้เหมือนนางจิง	ชีวิตยั้งก็จะแทนพระคุณไป๑
	(จันทโครบ, 2515:338-339)

นางโมราจึงเอ่ยปากขอเนื้อจากเหยี่ยวใหญ่ เหยี่ยวพระอินทร์ถือโอกาสล่องใจ ถามนางว่าหากให้เนื้อแก่นางแล้ว นางจะให้สิ่งใดตอบแทนบ้าง แล้วทำทีเป็นว่ามีความรักชอบในความงามของนางอยากได้เป็นภรรยา นางโมราก็ไม่แสดงที่ทำขัดข้องแต่อย่างไร

เขาวมาลัยฟังสารพระยาเหยี่ยว	ประโลมเกี้ยวลิ้นลมเจ้าคมสัน
อารมณ์พาลมิได้คิดว่าผิดพรรณ	จึงเสกสรรตอบสารด้วยมารยา
พี่เหยี่ยวเห็นน้องอยากออกปากขอ	จึงกล่าวล่อลวงเล่ห์เสนาหา
ถ้า मैं พี่มีคุณแก่ฉันมา	ธรรมคามิทจิดก็มีทใจฯ
เหยี่ยวพระอินทร์ฟังสิ้นสารสวัสดิ์ ก็รู้เชิงปดพิพัทธ์พิสมัย	
จึงแกล้งกล่าวพจมานประจําใจ	ซึ่งความในยังไม่แจ้งประจักษ์ความ
मैंน้องแก้วอนุกุลไม่สุญรัก	จงประจักษ์อย่าให้มีราศิยาม
จะโยนเหยื่อเนื่ออย่างให้นางงาม	จะผ่อนตามหรือที่ว่ายูพาพินฯ
นางโถมฉายอายุใจอยู่ในจิต	ทำจริตค่อนควักให้ปีกษิน
นี้หากพี่มีเนื้อเป็นเหยื่อกิน	มาล่อลิ้นให้ระกำด้วยคำคม
พี่เห็นมีภักดีที่ไหนมั่ง	มานิ่งนึ่งให้บุรุษภริมย์สม
หญิงนี้ควรหรือจะชวนให้ชายชม	แต่อารมณ์มิได้ดังเหมือนอย่างคำฯ
เหยี่ยวพระอินทร์ฟังจินตนาสาร	อิหญิงพาลกาลิไม่มีสำ
มัจฉวนแกล้งประจําให้เจ็บจํา	พี่ชอบคำที่ไม่ขัดให้เคืองใจ
อารมณ์น้องเหมือนหนึ่งพ้องทะเลลึก	ตามแต่ปีกปรารถนาจะอาศัย
อย่าว่าแต่พี่เกี่ยวประเดี้ยวใจ	ถึงสัตว์ใดแต่บรรดาในป่าดอน
ขยับเขยื้อนเจ้าก็เขื่อน ไม่เบือนพักตร	พอบอกรักก็ได้ร่วมสโสมสร
มิทันจืดแต่พอจางก็ร้างจร	ใจสมรมมิได้เลือกสมาคม
แต่ผัวรักแล้วยังยักกระบวนบิด	มาปลงจิตให้อ้ายโจรภริมย์สม
พอโจจรจรูรัสแล้วร้างชม	ยังไม่สมสากะใจฤาไรเจียว
สองมนุษย์แล้วมีหนายังซ้ำสัตว์	พอแก่ขัดเจ็ดพันที่ค้นเจี้ยว
มีง่าผิวเสียนตัวต้องเดินเดียว	จะซ้ำเหยี่ยวเข้าเป็นสามยามกันดาร
	(จันทโครบ, 2515:339-340)

จากคำประพันธ์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่านางโมราเป็นผู้เบาปัญญาไม่มีความอดทน อาศัยชะตากรรมเป็นเครื่องตัดสินใจ เพราะไม่สามารถคิดหาเหตุผล แต่ทั้งนี้ก็เพราะนางไม่ได้ถูกอบรมสั่งสอน เป็นเพียงชนนคยุงเสกให้เป็นหญิงงามเท่านั้น ความรู้สึกของนางจึงเป็นเพียงอารมณ์ชั่ววูบ เนื่องจากนางได้รับความรักจากจันทโครบตลอดมา นางจึงไม่ต้องอดทน ไม่เคยใช้เหตุผล จนเป็นเหตุให้ถูกสาปกลายเป็นชะนีไปในที่สุด แสดงให้เห็นถึงอิริยาบถ และทรศนะของ โมรา ซึ่งตรงกับอิริยาบถและทรศนะ ฯลฯ ของผู้มีโมหะจริต

3.3.3 รูปแบบ

โมรา นางในวรรณคดีซึ่งมีพฤติกรรมแสดงออกในด้าน โมหะจริต นั่นคือ จิตที่มักอยู่ในสภาพ่วงเหงาหาวนอน หรือซึมเศร้าเป็นอาจิม บุคคลประเภทโหมะจริต หดหู่ ปล่อยประสาจากความเข้มแข็ง ไม่ค่อยสนใจคนอื่น ๆ มากนัก สนใจเฉพาะปัญหาของตัวเอง มักเกิดความรำคาญให้รู้สึกว่าเป็นการทรมาณในการที่จะแสดงหรือฟังความคิดเห็น มีความลึกลับสยดัดสันใจอะไรไม่ได้ในทุก ๆ กรณี ให้มีอันสนทน่ให้ใจเป็นไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ใงเวลา เขาปัญญา ใช้อารมณ์มากกว่าความคิด มีอิริยาบถเฉไล เหม่อลอย ไม่เรียบร้อย เชื่องช้า มีอาการ เชื่องซึม

ทัศนธาตุ	การออกแบบ	สรุปองค์ประกอบที่ได้
รูปแบบ	เป็นชุดติดกัน หรือเครส รูปแบบเครสสั้น เป็นชุดทรงตรง รูปทรงเข้าเซพ ช่วงเสื้อเป็นแบบเกาะอก	เครสสั้นเข้าเซพ เสื้อเกาะอก
รูปทรง	ทรงตรง เข้าเซพ และตกแต่งด้วยรูปทรงจากธรรมชาติ คือ หางนกยูง	ชุดทรงตรงเข้ารูป
สีส่น	สีที่ให้ความรู้สึกเศร้า หดหู่ อ่อนไหว และให้ความรู้สึกสบาย ใช้โทนสีอ่อน ชุดใช้สีม่วง และใช้โทนสีของหางนกยูง โทนสีน้ำเงิน และเขียว	ชุดสีม่วงอ่อน
พื้นผิว	ผิวสัมผัสให้ความรู้สึกนุ่มนวล พูฟอง นุ่มสบาย	มีพื้นผิวที่ให้ความรู้สึกสัมผัสที่นุ่ม สบาย
วัสดุ	วัสดุที่ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย ผ้าที่นำมาใช้คือผ้าขนสัตว์ ชนิดขนยาว เพื่อให้ความรู้สึกผ่อนคลาย เนื่องจากมีผิวสัมผัสที่นุ่ม	ผ้าขนสัตว์
รายละเอียดการตกแต่ง	นำเข็มขัดตกแต่งบนตัวเสื้อที่รัดรูป เพื่อเน้นให้เกิดความรู้สึกไม่ผ่อนคลาย ไม่ปลอดภัยโปรง	ตกแต่งด้วยเข็มขัด สีเขียว

ตาราง 3.5 ตารางแสดงเกณฑ์ในการออกแบบเครื่องแต่งกาย “โมรา”

ภาพร่าง (Sketch)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพ 3.7 ภาพร่าง “โมรา”

ภาพ 3.8 “โมรา” โมหะจรีต

โมรา นางในวรรณคดีซึ่งแสดงออกถึง โมหะจรีต ทำทางหรืออิริยาบถที่แสดงออกของนางแบบนั้น มีท่าทางเซื่องซึม เหม่อลอย ไม่กระฉับกระเฉง

ภาพ 3.9 แก้วโมหะจรีต

การแก้วโมหะจรีต ทำทางหรืออิริยาบถที่แสดงออกของนางแบบนั้น เป็นอิริยาบถของการยืน หรือการเดิน รูปแบบของเสื้อผ้าที่สวมใส่มีขนาดใหญ่ประดับประดาตกแต่งปราณีต บรรจง โทนสีสว่าง สีทอง สีเหลือง

3.4 ทมยันตี (วิตกจริต)

ทมยันตี สืบเนื่องมาจาก “พระนลคำหลวง” ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โครงเรื่องเดิมจากวรรณกรรมภาษาสันสกฤตชื่อ นโลปายานัม อันเป็นตอนหนึ่งในมหากาพย์มหาภารตะ

3.4.1 เนื้อเรื่องย่อ

ทมยันตีเป็นธิดาของพระเจ้ากิมะ เพราะความงามของทมยันตี และความเก่งกล้าสามารถของพระนล ทั้งสองต่างใฝ่ฝันถึงกันและกันโดยที่มิได้พบกันเลย วันหนึ่งพระนลเสด็จออกประพาสพระอุทยานได้จับหงส์รูปงามตัวหนึ่ง หงส์ทูลขอชีวิตและรับอาสาจะไปกล่าวสรรเสริญพระนลให้ทมยันตีฟัง พระนลจึงปล่อยหงส์ให้เป็นอิสระ เมื่อทมยันตีได้สดับฟังคำสรรเสริญของหงส์แล้วยิ่งเป็นทุกข์เพราะพิชรักที่มีต่อพระนล พระกิมะจึงประกาศทำพิธีสมพร เป็นเหตุให้เจ้าชายจากเมืองต่างๆเสด็จ รวมทั้งท้าวโลกบาลทั้งสี่ด้วย เมื่อท้าวโลกบาลพบพระนลจึงขอให้เป็นทูตสื่อสาร เป็นเหตุให้พระนลจำต้องรับคำ และด้วยเทวฤทธิ์พระนลจึงไปปรากฏตัวต่อหน้าทมยันตี เพื่อบอกให้นางเลือกหนึ่งในสี่ที่ท้าวโลกบาลเป็นพระสวามี เมื่อถึงเวลาสมพร ทมยันตีกลับเห็นพระนล ๕ พระองค์ นางจึงอธิษฐานขอให้ได้เห็นพระนลองค์จริง นางจึงได้อภิเษกกับพระนล เนื่องจากกลีฟิร้ายหมายปองทมยันตีเช่นกัน แต่มาไม่ทันพิธีสมพร ก็บังเกิดความริษยา ได้ชวนทวารเพื่อนสนิทติดตามเพื่อคอยหาโอกาสทำร้ายพระนล จนเวลา 12 ปีผ่านไป กลีฟิก็คอยจนสบโอกาสเหมาะเข้าสิงพระนล แล้วยุยงให้บุษกรอนุชาของพระนลเล่นสะกานันเอาเมืองและทรัพย์สินต่างๆ บุษกรชนะ พระนลและทมยันตีจึงต้องเสด็จออกจากกรุงนิษัธไปด้วยผ้าทรงเพียงคนละผืน นางจึงชวนพระนลเสด็จไปยังกรุงวิทรภ แต่พระนลรู้สึกละอายใจ จึงถือโอกาสหนีจากไปขณะทีนางนอนหลับ

เมื่อทมยันตีตื่นขึ้นจึงออกตามหาพระนล ระหว่างทางนางพบกับอุปสรรคมากมายแต่ก็ไม่ย่อท้อ จนพระมารดาของท้าวเจทิม่าเห็นนางและรับว่าจะช่วยตามหาพระนลให้จงได้ ส่วนพระนลเมื่อหนีจากทมยันตีได้ช่วยพญานาค และได้รับพิชานาคจนกลายร่างเป็นคนน่าเกลียด เพราะพญานาคมีความประสงค์ไม่ให้ใครจำพระนลได้ หากพระนลต้องการกลับมารูปงามให้ห่มผ้าทิพย์ที่พญานาคมอบให้ พระนลเปลี่ยนชื่อเป็น วาหุก เดินทางไปเป็นสารถีของพระเจ้าอุฑubrณ พราหมณ์สุเทพได้พบนางทมยันตีพานางกลับมายังวิทรภนคร แล้วออกตามหาพระนลต่อไปจนพบและพาพระนลกลับมาหานาง ในระหว่างเดินทางพระเจ้าอุฑubrณได้สอนหัวใจสะกานันให้พระนล และพระนลได้สอนหัวใจม้าแลกเปลี่ยนกันทำให้กลีฟิที่สิงพระนลหายไป ในที่สุดพระนลกับทมยันตีก็ได้พบกันอีกครั้งหลังจากได้พราวจากกันไปนาน จากนั้นพระนลกลับมาทำบุษกรเล่นสะกานันและได้ช่วย

ชนะได้เมืองและทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดคืนมาทมนยันตีจึงเป็นนางในวรรณคดีที่เป็นสัญลักษณ์ของความซื่อสัตย์ที่แท้จริง

3.4.2 แนวความคิด

ทมนยันตี นางในวรรณคดีจากเรื่อง พระนลคำหลวง ความหมายของชื่อทมนยันตี ชื่อนี้ก็คือ “ข่มชาย” หรือแปลตามตรงว่า ข่มให้ชายยำเกรงด้วยเคารพในธรรมะแห่งนาง

บุคลิกประเภทวิตกจริต เป็นคนขยันขันแข็งหนักเอาเบาสู แต่ผลที่ออกมาไม่ค่อยได้ประโยชน์เพราะคิดมากฟุ้งซ่านอยู่ตลอด มักพูดพร่ำชอบรำพันอยู่ได้นานๆ โดยไม่มีวันจบสิ้น เสรีาโศกอยู่เสมอ ชอบคิดซ้ำในเรื่องอดีต ไม่คลายวิตก ไม่สามารถหยุดความคิดของตัวเองได้ การคิดมักจะย่ำคิดในทางลบ มองโลกในแง่ร้าย บางครั้งคิดไปในทางเบียดเบียนทำลายความสุขผู้อื่น ให้ได้รับความเดือดเนื้อร้อนใจ มีอารมณ์รุนแรง ใช้คำพูดรุนแรง ชอบรวมกลุ่มกับคนทั้งหลาย แม้จะถูกล้อเลียนสบประมาทก็ไม่ใส่ใจ ไม่ถือสาหาความ เป็นคนที่แยกโลกแห่งความจริงและโลกที่ตัวเองคิดขึ้นมาไม่ค่อยได้ ทมนยันตีมีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงวิตกจริต ดังนี้

1. ทมนยันตีเมื่อตกอยู่ในอำนาจของความรัก มีอาการเหม่อลอย ใฝ่รำพึงรำพัน ใฝ่ฝันถึงพระนลแม่น ไม่เคยพบหน้า
 2. มีความโศกเศร้าอยู่เสมอ วิตก ฟุ้งซ่าน ชอบคิดซ้ำในเรื่องอดีต จนไม่สามารถหยุดความคิดของตนเองได้
 3. บางครั้งใช้คำพูดรุนแรง คิดไปในทางเบียดเบียนทำลายความสุขของผู้ที่ทำร้ายตน ให้ได้รับความเดือดเนื้อร้อนใจ ประารถนาที่จะให้เขาได้รับความเดือดร้อน
- ลักษณะและพฤติกรรมทมนยันตีสามารถอธิบายโดยการเชื่อมโยงเข้ากับวิตกจริต โดยสังเกตได้จากบทประพันธ์บางตอน ดังนี้

ทมนยันตี มีอาการเหม่อลอย ใฝ่รำพึงรำพัน ใฝ่ฝันถึงพระนลแม่น ไม่เคยพบหน้าก็เกิดความรักต่อพระนลดังคำที่ว่า

ทมนยันตีบงอร หล่อนนั้นนั่งแต่คำนึง รำพึงพลางถอนฤทัย ด้วยฤทธิใจสร้านรัก
 นงลักษณ์ตั้งแต่จ้อง มองประหนึ่งใคร่เห็นคู่ ดูท่าทีนารีรัตน์ เห็นถนัดเหมือนใช้หนัก ผิวพक्टर
 เคยนวลลอลอง ก็หม่นหมองซิดโถม โจมพระจิตาทรามวัย หลุ่ทัยท่วมด้วยเจตนา ยามไสยาภิ
 ทุกข์ถนัด ยามดำรงสก็ข้องเชิญ ยามเสวยเล่นถายามใด ความสนุกไซร้ปมี ทั้งราตรีทิวะกาล
 นางคราญนอนบมิหลับ ตั้งแต่ส่งศัพท์ครวญคร่ำ ร่ำว่าไอ้ออกกุ โจมครูสื่อนร่าพรรณ ฝ่ายฝูง
 กำนัลบริวาร แห่งนงคราญล่านักเนตร์ สังเกตเห็นโฉมเฉลา ทรงสร้อยสร้าพक्टरสลด เห็น

ปรากฏกิริยา ว่าพระธิดาไร้สราญ คณนงคราญรีบไปเฝ้า พระผ่านเฝ้าจอมวิทรรก ทูลเสร็จ
สรรพทุกสิ่งอัน ฝ่ายทรงธรรม์นฤบดี ถิมราชได้สดับ สรรพสิ้นซึ่งเหตุการณ์ ภูบาลนั่งดำริห์ใน
เหตุไฉนหนอธิดา ดูกิริยาวิปลาศ คลาดเคลื่อนไปปมิเสบาย ทรามเขยแปลกกว่าเก่า ครั้นผ่าน
เฝ้ามหิบาล เฟ่งนงคราญผู้สุดา

(พระนลคำหลวง, 2517:15)

ทมยันตี ได้กล่าวคำสาปแช่งแก่ผู้คิดทำร้ายพระนล ให้ไม่มีความสุขและได้รับแต่
ความทุกข์ตลอดไป นั่นคือกถาที่ร้ายที่สิงพระนล ด้วยคำที่ว่า

ผู้ใดเป็นผู้อัปรี	แกลึ่งกล่าววจี
ที่แข่งฉกาจฉกรรจ์	
จนองค์พระนลทรงธรรม์	ต้องเศร้าทรวงศัลย์
และทุกข์ลำบากยากใจ	
ขอผู้นั้นจัญไร	รับทุกข์ฤทัย
จงท้อมด้วยความทุกข์หมั่น	
จงทุกข์ยิ่งยวดกวอดขัน	ทุกข์กว่าทรงธรรม์
ผู้ทุกข์ทุเรศเวทนา	
อันประสงค์ชั่วช้า	และเจตนา
คลจิตพระนลหม่นหมอง	
อันผู้ทุจริตคิดปอง	ให้ร้ายกายกอง
ขอร้ายกระทบกระทั้งตน	
ผู้คิดระยำทำวน	จงแพ้ภัยตน
และผลจูงมากมวลมี	
ตลอดยามยังชีวิ	ขอสุขขออย่ามี
ทวิแต่ทุกข์นรินครฯ	

(พระนลคำหลวง, 2517:141-143)

พรานป่าที่ได้ช่วยเหลือนางไว้จากงูใหญ่ แม้พรานป่าจะได้อภัยชีวิตนางไว้ แต่ด้วย
พรานคิดจะลวนลามเนื่องจากเห็นความงามของนาง จึงทำให้นางโกรธและสาปพรานป่าดังคำที่ว่า
อรไทยพิโรธ ยิ่งคิดยิ่งโกรธ ตีโทษนายพราน ความแค้นแน่นหนัก นางลักษณะ
เดื่อดาด ประหนึ่งไฟราญ ผลาญเผาวิญญา

ฝ่ายอ้ายคนชั่ว กามะมีดมัว ใจตัวหยาบช้า จึ่งเพ่งเล็งคิด ขึ้นจิตวนิดา
เพื่อสมปรารถนา กามาภิรมย์

มันยืนชะเง้อ พิศเพ่งเล็งแล นึกแน้นิยม แต่ดูราวเพลิง เริงร้อนระทม
เกรงว่าจะชม ไม่สมจินดา

ฝ่ายทมยันตี ทุกข์ทว่มฤดี มีแต่โสกา ช้ำพราภบดี เป็นที่พึงพา อีกไรรู้
ปวงรา ไชสุริยะสรรพ

นานึกตรึกครา ว่าเกินเวลา จะพุดกับมัน จึ่งเปล่งสุรวาท ประกาศไปปล้น
สาปพรานไพรอัน สัปปลั้บอัปรี

ด้วยเคชะข้าภักดี ต้องคฤมี ผู้จอมนิษัธปิดพิณ ชื้อตรงจรงค์ประจักษ์จินต์
แต่พระภูมินทร์ ทั่วกายและวาจาใจ

ขอมฤคชีวันจัญไร ผู้ทุจริตใจ ประสงค์จะล่วงประเวณีจึงล้มลงแทบปิดพิ
มอดม้วยชีวี อย่าทันทให้สมใจหมาย

พอขาดคำแข่ง ด้วยเคชะแห่ง บารมีโถมฉาย นายพรานก็ล้ม ระทมทอด
กาย ประหนึ่งต้องสาย ฟ้าฟาดขาดใจ นั้นแลฯ

(พระนลคำหลวง, 2517:149-151)

นางทมยันตีได้แต่คร่ำครวญ คิดเข้าไปช้ำมาโสกาเศร้าคิดถึงพระนล ตลอดการเดินทาง
ในป่าเพื่อตามหาพระนล ดังเช่น

ไทรย้อยละห้อยจิต

คิดคำนึงถึงภรรดา

ยามครองป้อมราชา

เหมือนไทรร่มพระสมภาร

ต้นหมากนึ๊กหมากเมียง

เคยเลี้ยงในพระโรงธาร

ต้นตาลนึ๊กใบตาล

อยู่งานพัดจอมปิดพิ

.....

.....

ครวญคร่ำกำสรวลโสกา

เพื่อวิโยคภูวนัย

ทุกข์ช้ำระกำใจ

เฝ้าโหยให้ถึงภรรดา

เกรงพระจะทุกข์ยาก

จะลำบากยากกยา

หิวโหยจะโรยรา

จะอ้างว้างกลางดงดอน

โสกาคล้อยสิ้นระรัว

สิ้นไปทั่วทั้งองค์อร

ยื่นจอดคอยอดสังขร

บังอรพรำรำร้องหาฯ

.....

.....

ตรัสไว้ขอให้อจริง	อย่าทอดทิ้งไว้กลางทาง
รักจริงถาทิ้งขว้าง	ให้ร้างรักหนักอาดูร
ไอ้เมียเสียสติ	เพราะพระสินเรนทร์สุร
นาตาอย่างเพิ่มพูล	ประมุข โศกโศกาลัย
เชิญตอบเมียสักคำ	เมียถามซำอยู่รำไป
เชิญตอบให้ชอบใจ	ซำมิใช่ฤาเมียรัก
.....
ไอ้ทุลกระหม่อมแก้ว	น้องเรียกแล้วเป็นหลายที
ซำคือทมนันตี	นี่พระไยไม่ขานพลัน
อ้าพระประเสริฐกุล	บริบูรณศีลสุธรรม
รูปทรงท่งองค์สรรพ	โสภณพรั่งทั้งกายิน
ซำมองในช่องเขา	แลเห็นเงาคลัยภูมินทร์
คิดถึงคำนึงถวิล	เห็นพระปิ่นนโรดม
.....
	(พระนลคำหลวง, 2517:155-163)

นางทมนันตีพยายามตามหาพระนลไปตามที่ทางต่างๆ ราวคลุ้มคลั่ง ถึงกับไล่ถามสิ่งต่างๆ ที่พบ ดังเช่น...

อ้าจอมคีรีรัตน์	เห็นนิษัษะภูมี
อันชื่อนลบตี	ในถิ่นนี้บ้างฤาไฉน
อ้าจอมเขาตระหง่าน	ไม่สงสารบ้างฤาไร
อยู่เดียวซำเปลี่ยวใจ	โหยให้ร้องก้องกลางพน
ไหนจึงไม่ตอบ	ฤาพูดปลอบให้ชอบกล
ซำเหมือนสุดานนท์	แห่งจอมพามากำสรวลฯ
ครวญพลงนางพริ้งเพรียก	พระนล ท่านนา
กุกุก้องไพโรสณฑ์	กุก้อง
พระพิรแก้วนกลางพล	ทรงศักดิ์ ธรรมเส
พระบยีนเสียงน้อง	กล่าวเชื้อฤาไฉนฯ
	(พระนลคำหลวง, 2517:173)

อ้าคูโสคนี่	ศรีไสววิไลตา
อยู่หว่างกลางพนา	เปนสง่าแห่งแนวไพร
ชุ่มชื่นรื่นอารมณ์	ลมเพยพัดระบัดใบ
ดูสุขสนุกใจ	เหมือนแลดูจอมภูผา
อโศกดูแสนสุข	ช่วยดับทุกข์ด้วยสักครา
โศกเศร้าเฝ้าอุรา	อ้อ โศกโรคซ้ำร้าย
อโศกโยกกิ่งไกว	จงตอบไปดังใจหมาย
ได้เห็นพระภุชชายุ	ผ่านมาบ้างฤาอย่างไร
พระนั้นชื่อพระนล	ผู้เรื่องรณอริกษัย
เปนค้วนางทรมไวย	นามนิยมทมนันตี
	(พระนลคำหลวง, 2517:189)

เมื่อนางทมนันตีพบกับพ่อค้าที่เดินทางผ่านไป จึงได้ตรงรี่เข้าถามข่าวคราวของพระนล แต่สภาพที่ปรากฏแก่สายตาของผู้คนอีกครั้ง หลังจากอยู่ปามานานของนางก็คือ

รูปร่างนางเหมือนบ้า	ดูหน้าตาก็แปลกคน
ผ้าปิดบ่มีคदन	มีกึ่งผืนยืนจ้งจ้ง
หน้าซีดซ้ำฝุ่นเปราะ	ทั้งโคลนเลอะดูเกรอกรั้ง
ผมเฟอะฝุ่นเตอะตั้ง	ดูรุงรังทั่วทั้งกายฯ
บ้างเห็นตัวหล่อนแล้ว	ขวัญหาย เจียวสา
บ้างลัดกระจัดจาย	รีบเร้น
บ้างยื่นพินิจกาย	นางเน่ง อยู่ฮือ
บ้างก็ส่งเสียงเคঁน	ชูด้วยโกรธาฯ
	(พระนลคำหลวง, 2517:193)

จากคำประพันธ์ข้างต้น เห็นได้ว่า ทมนันตี ซึ่งตกอยู่ในสถานการณ์โศกเศร้า จึงทำให้นางทั้ง คร่ำครวญ ถึงสามิผู้เป็นที่รัก และเมื่อนางระลึกถึงครั้งอดีตที่เคยครองคู่กันยังทำให้ทิวความโศกเศร้า และวิตกไปต่างๆ นานา ทั้งเป็นห่วงสามิจนไม่สามารถหยุดความคิดตนเองได้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะที่นางเดินทางในป่าแต่เพียงลำพัง แสดงให้เห็นถึงอิริยาบถ และพรรณณะ ฯลฯ ของทมนันตี ซึ่งตรงกับอิริยาบถและพรรณณะของผู้ที่มีวิตกจริต

3.4.3 รูปแบบ

ทมยันตี นางในวรรณคดีซึ่งมีพฤติกรรมแสดงออกในด้าน วิตกจริต นั่นคือ สภาวะจิตที่ กังวล สับสนและวุ่นวาย ฟุ้งซ่าน บุคคลประเภทวิตกจริต เป็นคนขยันขันแข็งหนักเอาเบาสู แต่ผล ที่ออกมาไม่ค่อยได้ประโยชน์เพราะคิดมากฟุ้งซ่านอยู่ตลอดเวลา มักพูดพร่ำ รำพันอยู่ได้นานๆ โดยไม่มี วันจบสิ้น เสรีวาทิสกอยู่เสมอ ชอบคิดซ้ำในเรื่องอดีต ไม่คลายวิตก ไม่สามารถหยุดความคิดของ ตัวเองได้ การคิดมักจะย่ำคิดในทางลบ มองโลกในแง่ร้าย ไม่สามารถเชื่อใจใครได้ บางครั้งคิดไป ในทางเบียดเบียนทำลายความสุขผู้อื่น ให้ได้รับความเดือดเนื้อร้อนใจ มีอารมณ์รุนแรง ใช้คำพูด รุนแรง เพราะอยู่ในความคิด

ทัศนธาตุ	การออกแบบ	สรุปองค์ประกอบที่ได้
รูปแบบ	เป็นชุดติดกัน หรือเดรส รูปแบบเดรสยาว เป็นชุดทรงตรง แบบ free from โครงของชุดใช้ผ้าชิ้นเดียว เป็นลักษณะ วงกลมพับครึ่ง คอสไบเฉียง ตกแต่งด้วยผ้าหลากสี การเย็บไม่เป็นระเบียบ ชายกระโปรงด้าน หนึ่งพับไว้กับข้อมือ	เดรสยาว คอสไบเฉียง
รูปทรง	ทรงตรง และตกแต่งด้วยผ้าที่มีรูปทรง แบบ free form	ชุดทรงตรง เดินเส้น ลักษณะวงของคลื่นน้ำ
สีสันท	สีที่ให้ความรู้สึกกระวนกระวาย หลากสีสันท เน้นโทนสีร้อน เช่น แดง ส้ม	โทนสีส้ม ตัดกับสี เขียวและม่วง
พื้นผิว	ให้สัมผัสที่หลากหลาย และสับสน	ผสม ผสาน บางเบา เรียบลื่น หยาบ
วัสดุ	วัสดุที่นำมาใช้ เนื้อผ้าหลากหลายชนิด	ผ้าตาข่าย ซาติน ผ้าหลากชนิด
รายละเอียดการตกแต่ง	ใช้ผ้าเย็บเดินเส้นเป็นวงกลมกระจายออกบน ผ้าพื้นหลัง เป็นลักษณะระลอกของวงน้ำ ที่แผ่กระจายออก	ตกแต่งด้วยผ้าหลากสี เดินเส้นเป็นวงกลม ซ้อนกัน

ตาราง 3.6 เกณฑ์ในการออกแบบเครื่องแต่งกาย “ทมยันตี”

ภาพร่าง (Sketch)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพ 3.10 ภาพร่าง “ทมยันตี”

ภาพ 3.11 “ทมยันตี” วิตกจริต

ทมยันตี นางในวรรณคดีซึ่งแสดงออกถึง วิตกจริต ทำทางหรืออิริยาบถที่แสดงออก
ของนางแบบนั้น มีทำทางเชิงซ้ำ กระวนกระวาย สับสน

ภาพ 3.12 แก้วไขว้จิตกริต

การแก้วไขว้จิตกริต ทำทางหรืออิริยาบถที่แสดงออกของนางแบบนั้น เป็นอิริยาบถของการผ่อนคลายจะเป็นอิริยาบถ ยืน, เดิน, นั่ง, นอน ก็ได้ทั้งสิ้น รูปแบบของเสื้อผ้าที่สวมใส่ เรียบง่าย บางเบา โทนสีน้ำตาล สีสองอ่อน สีเขียวอ่อน

3.5 มัทรี (ศรัทธาจาริต)

เรื่องราวเกี่ยวกับพระนางมัทรีนั้นสืบเนื่องมาจาก “มหาชาติคำหลวง” วรรณกรรมชั้นเลิศที่ประพันธ์ขึ้นในสมัยอยุธยา ซึ่งต่อมาได้มีกวีเอกอีกหลายท่านนำมาประพันธ์ใหม่หลายฉบับ ซึ่งชาดกเรื่องนี้เป็นที่รู้จักกันดีในอีกชื่อหนึ่งว่า “มหาเวสสันดรชาดก”

3.5.1 เนื้อเรื่องย่อ

พระนางมัทรีเป็นเจ้าหญิงในตระกูลมถุลาราชวงศ์ อภิเษกเป็นพระมเหสีของพระเวสสันดรกษัตริย์หนุ่มแห่งกรุงสีพี และทรงมีโอรสธิดาด้วยกันสององค์คือ พระโอรสชาติ และพระธิดากันทา เนื่องจากพระเวสสันดรตั้งพระทัยอย่างมั่นคงว่า จะทรงบำเพ็ญทานบารมี ให้ถึงที่สุด เมื่อพราหมณ์ทั้งแปดจากเมืองกาลิงครัฐ ทูลขอช้างบังจัญนาเคนทร์ พระองค์พระราชทานให้ตามคำขอนั้น เป็นเหตุให้ชาวเมืองสีพีต่างไม่พอใจ พระเจ้าสุทนต์จึงจำพระทัยต้องสั่งเนรเทศพระเวสสันดรออกจากเมืองไป พระนางมัทรีก็สมัครใจจะตามเสด็จไปด้วย ทั้งสี่กษัตริย์จึงเสด็จออกจากเมืองสีพี มุ่งหน้าไปสู่เขาวงกต ด้วยพระเวสสันดรตั้งพระทัยจะไปผนวชอยู่ที่นั่น ก่อนจะบวช พระเวสสันดรได้ขอคำมั่นสัญญาจากพระนางมัทรีว่า จะไม่คบหาสมาคมกันเป็นเชิงชั้นฆราวาส นับจากนั้นมา หน้าทีของพระนางมัทรีก็คือ หาดอาหารผักพื้นและน้ำท่ามาไว้สำหรับสี่คนใช้สอย และทำความสะอาดอาศรมกุฎีที่อาศัย

ในเวลาเดียวกันนั้น พราหมณ์เฝ้าผู้หนึ่งชื่อชุก มีภรรยาชื่อมิตตาดา ชาวบ้าน (ชาย) ต่างยกย่องและต้องการให้ภรรยาของตนเอาอย่างนาง จึงทำให้หญิงชาวบ้านพากันเกลียดชัง และคอยดักทางด่าว่าเสียดสี จนนางอมิตตดาอับอายและยื่นคำขาดกับชุกว่า ต้องหากนรับใช้มาให้นางใช้สอย ชุกจึงจำใจเดินทางไปเขาวงกต เพื่อจะได้ทูลขอพระชาติพระกัณหาจากพระเวสสันดรมาเป็นคนรับใช้

ในคืนนั้นเอง พระนางมัทรีก็สะดุ้งตื่นเพราะฝันร้าย จึงตัดสินใจเสด็จไปยังอาศรมของพระเวสสันดร เพื่อขอให้พระองค์ช่วยแก้ฝัน พระเวสสันดร ได้ฟังก็ทราบทันทีว่า รุ่งขึ้นจะมีผู้มาขอโอรสธิดาจากพระองค์ จึงบอปปะบายว่าที่พระนางมัทรีฝันร้ายคงเป็นเพราะมาอยู่ในที่ไม่สุขสบายนั่นเอง ชุกไปเฝ้าพระเวสสันดรและทูลขอพระกัณหาพระชาติ ซึ่งพระเวสสันดรก็ทรงประทานให้ ขณะที่ชุกบังคับสองกุมารให้เดินทางจากไปนั้น เทวดาทั้งหลายเกรงว่าหากพระนางมัทรีกลับเข้าสู่ศาลาในขณะที่ยังมีแสงตะวันอยู่แล้วไม่พบสองกุมารก็จะออกตามหา จึงเนรมิตเป็นราชสีห์ เสือโคร่ง และเสือเหลืองไปนอนขวางทางไว้ พระนางมัทรีพยายามขอทางจากพญาสัตว์ทั้งสาม ซึ่งกว่าจะเปิดทางให้ก็ล่วงเข้าสู่ยามค่ำคืน เมื่อพระนางมัทรีกลับไปถึงอาศรมไม่พบลูกก็ถามจากพระเวสสันดร ครั้นพระเวสสันดรไม่ยอมพูดนางก็ออกค้นหาลูกในป่าพร้อมกับคร่ำครวญ

ไปต่าง ๆ นานา กลับไปกลับมาจนในที่สุดนางเข้าใจว่าลูกคงตายแล้ว แต่ก็ยังไม่ปักใจเชื่อจึงไปค้นหาอีกครั้งแต่ไม่พบ เมื่อกลับมาจึงหมดสติที่ศาลา พระเวสสันดรเห็นเช่นนั้นจึงทรงแก้ไขนางให้ฟื้นและเล่าความจริงให้ฟัง เมื่อทราบเรื่องนางก็ได้ร่วมอนุโมทนาในการบริจาคบุตรเป็นทานในครั้งนี้ด้วย

3.5.2 แนวความคิด

พระนางมัทรี นางในวรรณคดีจาก “มหาชาติคำหลวง” ผู้มีความงามพร้อมทั้งกาย วาจา และจิตใจ เปรียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติต่างๆ ทั้งการเป็นแม่ที่ประเสริฐของลูก และการเป็นภรรยาที่ดีของสามี และมีคุณธรรมสำคัญคือ ซื่อตรง จงรัก และหนักแน่นต่อสามี

บุคลิกประเภทศรัทธาจาริต มีอิริยาบถพอดีพองาม ตั้งอกตั้งใจทำงานอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นผู้ยอมเสียสละ ไม่มีความกังวลห่วงใยในสิ่งทั้งปวง เป็นผู้มีศรัทธาอันแรงกล้า ปราศรณาที่จักได้พบเห็นพระอริยะเจ้าทั้งหลายอย่างยิ่งยวด เป็นผู้มีความปราศรณาที่จักได้สดับรสพระธรรมเทศนา อันมีเนื้อความเกี่ยวเนื่องกับพระนิพพาน ซึ่งเป็นเรื่องที่โน้มน้าวใจตนให้หลุดพ้นจากกองทุกข์ในห้วงทะเลใหญ่คือ วัฏสงสาร เป็นคนที่มากไปด้วยความปรีดาปราโมทย์เป็นอย่างยิ่งนัก ในเมื่อได้มีโอกาสพบเห็นพระอริยะเจ้าและได้สดับรับฟังพระสัทธรรมเทศนาแล้ว ไม่โอ้อวด ไม่มีนิสัยพูดพล่อย พร่ำแต่อวดคุณงามความดีของตัวเองไม่มีเล่ห์ ไม่มีมายา มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย หรือในท่านผู้มีพระคุณ เช่นมารดาบิดาครูบาอาจารย์อย่างแท้จริง มัทรีมีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงศรัทธาจาริต ดังนี้

1. พระนางมัทรีเป็นผู้มีกิริยา มารยาท เรียบร้อย พระนางทรงความงามทั้งรูปโฉมและ จริตกิริยา
2. เป็นผู้มีความเสียสละ มีความชื่นชมยินดีในการบำเพ็ญทานบารมี
3. เป็นผู้ที่มีศรัทธาอันแรงกล้า เป็นภรรยาแม่แบบผู้มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรของสามี สนับสนุนเป้าหมายชีวิตอันประเสริฐที่พระสวามีได้ตั้งไว้
4. เป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อม นอบน้อม และอดทนต่อความทุกข์ยาก ลักษณะและ พฤติกรรมของพระนางมัทรี สามารถอธิบายโดยการเชื่อมโยงเข้ากับ ศรัทธาจาริต โดยสังเกตได้จากบทประพันธ์บางตอน ดังนี้

พระนางมัทรี เมื่อได้ฟังพระเวสสันดรอนุญาตให้พระนางมีอิสระ ถ้าปราศรณาจะมี ภัสดาใหม่ เมื่อพระนางมัทรีทราบดังนั้นจึงแสดงพระทัยอันเด็ดเดี่ยวรักดี ด้วยถ้อยคำที่ว่า

“อย่างธรรมเนียมที่ไหนพระพุทธเจ้าข้า กษัตริย์นี้หรือว่าจะเสด็จพระองค์เดียว

ครั้งนี้เล่า ถึงพระร่มเกล้าปกเศสเสด็จทูลเรศไว้ราชสุริยวงศ์ จะบุกป่าฝ่าดงไปแห่งใด ข้าพระบาทจะตามเสด็จไปไม่ขออยู่ จะเอาชีวิตและกายนี้ไปสู้สนองพระคุณ กว่าจะสิ้นบุญข้ามัทธิ ที่จะละพระราชสามีนั่นหามิได้ แม้จะตกไร่แสนกัณดาร จะบริโภคมูลผลอาหารต่างโภชนา ก็จะไม่สู้ทนทรมาณ หามาปฏิบัติพระองค์ ถึงแม้มาตรจะปลดปลงก็มีได้คิด จะเอาชีวิตนี้เป็นเกือกทองฉลองพระบาท แม้พระองค์มีทรงอนุญาตให้ตามเสด็จไป ข้ามัทธิก็จะก่อไฟให้รุ่งโรจน์โคดเข้าตาย เห็นจะดีกว่า อยู่เป็นม่ายให้คนเขานินทา ว่ามีพระภักดาแต่เมื่อยามสุข ถึงเมื่อยามทุกข์ลิไม่ทุกข์ด้วย ดีแต่จะรีนรวยอยู่ในบุรี จะขอตามเสด็จจรลีไปสู้ยากเมื่อยามจน คุณนางข้างต้นอันยุรยาตร คิดตามพระยาราชกุญชร มีงาอันงามอน อันสัญจรท่องเที่ยวไปในทุ่งท่าอันลุ่มลาด ก็ติดตามมิได้คลาดพระยาคชสาร อันนี้แหละมีอาการฉันทใด ข้าบาทก็จะพาสองครุณราชไปมิได้ห่าง แต่เบื้องพระปฤษฎางค์พระร่มเกล้า มาตราว่ามีทุกข์เท่าถึงอันตราย จะวิ่งไปก่อนให้ตายต่างพระองค์ผู้ทรงพระคุณ ประกอบด้วยการบุญแก่ข้าบริจาริกา”

(มหาเวสสันดรชาดก, 2493:37-38)

เมื่อพระนางมัทรีจะทูลพรรณนาถึงป่าพิมพานต์ต่อพระเวสสันดร

ปางเมื่อพระองค์เสด็จจรลีประพาสในพนาวาสแดนดง จะได้ทรงฟังสองครุณราชกุมาร ร้องรับขับขานประสานเสียงเสนาะในวนาศรม เมื่อยามรุกชาติร่มเวลาเย็น จะเล่นเล่นในบริเวณพระอาศรมสถาน ข้ามัทธินี้จะเก็บกุสมาลย์มากรองร้อย เป็นสายสร้อยสะอั้งรัดสะเอว องค์ สังกวาลวงวิจิตรมาลัย ประดับสองครุณหน่อไทนน้อยขนาด สองครุณเขยวราชก็จะลีลาศเล่นเล่นบันเทิงทุกเช้าค่ำ เจ้าจะฟ้อนรำสำราญจิตต์ มิได้รู้ที่จะคิดถึงยามทุกข์ มีแต่สวดยสุขสนุกทุกเวลา ท้าวเธอได้เห็นเป็นที่ปริศนาดวงกลมปลี้ม พระทัยท้าวเธอก็จะหลงลืมรัตนราไชยมไหสุรย์สมบัติ...

สมเด็จพระมัทรีศรีสุริยราชวงศ์ พระองค์เอกอรรคประยูรยอดกษัตริย์มัทราชธิดา มีพระกมลเจตนาจำนนึกตรึกถวิล จะตามเสด็จบรมนรินทร์ราชประยูร สนนองพระคุณโดยมูลปณิธานกตเวที จึงแนะนำนวนานาลีลำนานาเขตต์ คุณได้เคยทอดพระเนตรจำแนกนัค ในตำแหน่งพนัสพนาเวศประเทศหิมพานต์ โดยพิสดารทูลถวายแด่พระราชสามี ดังพรรณนามาฉะนี้ แล้วแล

(มหาเวสสันดรชาดก, 2493:41-44)

พระนางมัทรียังคงยืนยันกรณความคิดเดิมที่จะติดตามพระเวสสันดรแม้พระเจ้าสุทนต์ และพระนางผุสดีจะช่วยกันห้ามปรามอย่างไรก็ตาม ด้วยมีเหตุผลที่ว่า

ปางเมื่อพระมัทรีศรีสมร ได้สดับสารสุนทรพระบิดุรงค์ นางน้อมเศศเกล้าลง

แล้วก็ทูลความ ว่าพระพุทธเจ้าข้า ฝ่ายพระบาทศรีห้อมเกล้ากระหม่อมฉันมัทรี ทั้งนี้ก็เพราะทรงพระปราณีเป็นที่ยิ่ง พระคุณเอ๋ย เห็นว่าลูกนี้เป็นหญิงย่อมทรงพระอาลัย ครั้นลูกจะไม่ไปก็ใช้ทีด้วยพระราชสามีสติกรไว้ ใครเขาจะอินัง ลูกจะนอนลอยนวลอยู่ในวังมิบังควร ประชาชนมันจะชวนกันสรวลแซ่ มัทรีไม่รู้ที่จะแลดูหน้าใครให้เต็มเนตร จะสู้อินทนเทศไปในราวป่า ลูกจะเอาพระกรรพาศ์ต่างพริ้มิด กรีดทางพื้นแฝกคาในป่าพระหิมवास มิให้ระคายเคืองเบื้องบาทพระเจ้าผู้...

“สามีมียู่แล้วเสมือนหนึ่งฉัตรแก้วอันกั้นเศศ งามหน้างามเนตรทุกเวลา พระคุณเอ๋ย เป็นม่ายชวยอย่าเรกรุ่นจำเรียวร้างไม่มีสบาย ดังเพ็ชรรัตนรั้วสลายเป็นไฟฟ้า...”

“มัทรีนี้จะสู้อินทนตายกับฝ่ายพระบาท จะพิทักษ์ไท้ราชทุกเย็นเช้า จะหาผิวที่ไหนได้ดังพระทูลเกล้าฯ ตายแล้วเกิดเล่าสักร้อยชาติ จะเหมือนพระเวสสันดรจอมปราชญ์นี้ ยากนัก...”

“ควรและหรือทูลกระหม่อม จะให้ลูกนี้ยอมอยู่ในวังไม่สังเวช จะให้ละพระปิ่นปกเศษของลูกไปในกลางป่า คือใครจะปฏิบัติรักษาที่หาได้...”

(มหาเวสสันดรชาดก, 2493:69-72)

พระเวสสันดรได้ขอคำมั่นสัญญาจากพระนางมัทรีว่า จะไม่คบหาสมาคมกันเป็นเชิงชั้นฆราวาส นับจากนั้นมา หน้าทีของพระนางมัทรีก็คือ หาอาหารผักพื้นและน้ำท่ามาไว้สำหรับสี่คนใช้สอย และทำความสะอาดอาศรมกุฎิที่อาศัย ดังนี้

ท้าวเธอก็ทรงอุดมบรรพชาเพศ งามคองท้าวกลมเลิศผู้ทรงฉาน ส่วนสมเด็จพระเยาวมาลย์มหเทสิ ก็ทรงผนวชเป็นดาบสินีเจริญวัตร แล้วให้สองครุณหน่อกษัตริย์ทรงบรรพชาสมเด็จพระมัทรีผู้ทรงศรีสุนทรลักษณวิลาส จึงกราบทูลละอองบาทพระภัสดา ว่าจงทรงพระกรุณาข้าพระบาท จะขอรับพระราชทานเก็บผลรุกขชาติมาปฏิบัติ พระองค์อย่าได้เคืองขัดพระอัครชาย จงพระราชทานให้สำเร็จความปรารถนาในครั้งนี้

อันว่าสมเด็จพระเวสสันดรราชฤณี ทรงประสาทพรให้แก่พระมัทรีแล้วจึงตรัสประภาษเล่าว่า ดูกรพระเยาวชอดชัตติยักัญญา เรานี้สี่ทรงบรรพชาเพศอันอุดม ผิดเวลาแล้วอย่าได้มาสู่พระอาศรม พระมัทรีก็น้อมสิโรตม์ลงบังคมรับสั่งสาสน...

ครั้นพระสุริโยทัยเธอส่องแสงจรัสรุ่งวโรภาส ส่วนสมเด็จพระมัทรีศรีรัตนราชกัญญา พระนางก็ทรงจัดหาน้ำใช้และน้ำฉัน ไม้สี่พระทันต์ถวายบรมบาท แล้วก็แผ้วกวาดพระอาศรม บังคมลามมาประโลมพระลูกเล่า...

(มหาชาติเวสสันดรชาดก, 2528:53-54)

พระนางมัทรีทูลถามพระเวสสันดรถึงลูกทั้งสอง แต่พระเวสสันดรไม่ได้ตรัสตอบแต่อย่างใด ทำให้พระนางมัทรีรู้สึกใจ และน้อยใจจึงเอ่ยออกมาว่า

“พระคุณเอ๋ยเมื่อแรกจากไอศวรรย์มาอยู่ดง ข้าพระบาทก็งานงปลงจิตมิได้คิดเป็นใจสอง หวังว่าจะเป็นเกือกทองฉลองบาททุกคลพระทูลหัว ไปกว่าจะสิ้นบุญตัวตายไปเมืองผีนอนิจจาเอ๋ยวสานมัทรีไม่สมคะเนแล้ว พระทูลกระหม่อมแก้วจึงชิงชังไม่นำพา...”

(มหาชาติเวสสันดรชาดก, 2528:142)

พระเวสสันดรคิดว่าถ้าไม่ตรัสตอบพระนางมัทรีบ้างจะไม่ดี จึงนำความหึงหวงเข้ามาเพื่อ ให้ความโศกเศร้าของพระนางมัทรีเสื่อมลง ทำให้พระนางมัทรีคลายความโศกเศร้าสงบจิตใจ จึงทูลว่า

“มัทรีสวามีภักดิ์รักผัวเพียงบิดาที่ว่าได้ ถึงยากเย็นเจ็บใจก็ตามกรรม วนมูลผลหาริยาอุสาหะตราคราตรีเตรเร่หาผลไม้ ถึงที่ไหนจะรกรเรียวกี่ชอกซอน อุตส่าห์เที่ยวไม่ถอยหลัง จนเนื้อหนังเป็นริ้วรอย โลหิตไหลย่อยทุกหย่อมหนาม ด้วยอารามจะใคร่ได้ผลาผลไม้ม่าปฏิบัติลูกแลเจ้าประคุณผัว ถึงอะไรจะคุ้มตัวก็ทั้งยากน่าหลากใจ...”

“พระคุณเอ๋ย ถึงพระองค์จะสงสัย อันน้ำใจของข้านี้กัตเวทิต เป็นไม้เท้าก้าวเข้าสู่ที่ทางทดแทน อุปมาแม่นเหมือนนางสีดาอันภักดี ต่อสามีรามบัณฑิต ฤาประหนึ่งว่าศิษย์กับอาจารย์ พระคุณเอ๋ย เกล้ากระหม่อมฉานทำผิดแต่เพียงนี้ เพราะว่าลวงราตรีจึงมีโทษ ขอพระองค์จงทรงพระกรุณาโปรด ซึ่งโทษนาโทษแห่งข้ามัทรี แต่ในครั้งเดี๋ยวนี้อิถิด”

(มหาชาติเวสสันดรชาดก, 2528:144-145)

เมื่อพระเวสสันดรบอกพระนางมัทรีว่าได้ให้บุตรเป็นทาน ขอให้พระนางมัทรีซึ่งเป็นแม่นุโมทนาด้วย พระนางมัทรีจึงได้อนุโมทานบุตรทานนั้น

“ขอถวายอนุโมทนาด้วยปิยนุตรทานบารมี ขอพระองค์จงเปรมปรีดีปราศจากมัจฉริยธรรมอกุศล อย่างมาปะปนในน้ำพระทัยของพระองค์เลย...”

ส่วนสมเด็จพระมัทรีศรีสุนทร บวรราชบิดามหาสมมตวิงศ์วิสุทธิสืบสันดานมาทรงพระพักตราผิวผ่องเนื้อทองไม่เทียมศรี มีพระเกียรติยศอันโอฬารล้ำเลิศวิไลลักษณ์ยอดกษัตริย์อันทรงพระศรัทธาโสมนัสสนบนิวประณมน้อมพระเศียรเคารพทาน พระนางเชือกี่ขึ้นบานบริสุทธิด้วยปิยนุตรมกุฏทานอันพิเศษฝ่ายฝูงอมรเทเวศทุกวิมานมาศก็ปราโมทย์ ต่างองค์ก็เยี่ยมพระโอบอุ้มคบบพระหัตถ์อยู่ฉาดฉาน ชร้องสาธุการสรรเสริญเจริญทานบารมี...

(มหาชาติเวสสันดรชาดก, 2528:151)

พระอินทร์แปลงกายเป็นพราหมณ์แก่มาขอพระนางมัทรีกับพระเวสสันดร ซึ่งพระเวสสันดรก็ทรงประทานให้ตามนั้น ครั้งนี้...พระนางมัทรีไม่ทรงมีความเสียพระทัยเลย กลับยินดีในการให้ทานนี้

สมเด็จพระยอดกัญญานาริรัตนมัทธาชาบุตรี เมื่อพระบรมราชสามีทรงประสาทพระราชทานแก่พฤตมาจารย์วันนั้น นางท้าวจะได้ทรงไหวหวั่นพรั่นพระทัยโถมนัสนันทด ถึงพระพักตร์เศร้าสลอศสูญลคลอลองพระนัยนานั้นหามิได้ พิมพ์พระพักตร์ผ่องใสบริสุทธิศิริวิลาสดุจดวงบงกชผลามาอันเบ่งบาน ด้วยทรงพระวิจารณ์จินตนา ว่าท้าวเธอทรงพระราชศรัทธาบริจาคซึ่งนางแก้วอันหายากอย่างอาตมา ด้วยพระทัยมิได้กรุณาแห่งหนายเหตุเคลือบแคลงระแวงเรื่องร้ายสิ่งใดก็มีได้มี ทรงประสาทเพราะประสงค์ศรีสรรเพชญ์โพธิสมบัติ จะแลกเอาพระพุทธรัตนวรรณา อันเป็นเอกอริยชนสารพิสุทธิพิเศษ จะข้ามสัตว์ให้พ้นเขตสงสารสาคร นื่องท้าวเธอทรงพระอนุสรดังนี้ก็เบิกบานพระกมลเปรมปรีดิ์ปราโมทย์ ไม่มีมุขวิการโทษยินยอมพร้อมด้วยพระราชศรัทธา...

“ข้าแต่พระจอมจุฬารจรโลงโลก จะนำนิกรชนให้พ้นจากจตุรโฆฆสาคร ดังฤมาทรงพระอนุสรเคลือบแคลงแห่งในข้าพระบาท ผู้ได้ฉลองละอองบทรณมาศพระร่วมเกล้าแต่แรกรุ่งครุณยุพเยาว์ยามเสวยสวัสดิ์ มิได้เคยระคายขุนหมองข้องขัดพระอาชญา ก็ยอมทราบอยู่ใต้พระบาทที่ซั้วดี เมื่อพระเป็นเจ้าจะบริจาคข้าผู้ทาสให้แก่ผู้ใดจะนำไปเป็นทาสช่วงใช้หรือจะจ้างจำหน่าย ด้วยมีกมลมุ่งหมายประสงค์ทรัพย์ หรือปรารถนาเนื้อเลือดจะเชือดสับให้สิ้นชีวาสัตย์ ก็ตามแต่เจตนาผู้นั้นจักปองประโยชน์ ข้ามัทรีนี้มิได้มีมนัสพิโรธให้เคืองข้อง จะเอาชีวิตแลกกายนี้ถวายนลอง พระเดชพระคุณ วิบุลยงกชบาท พระราชสามีด้วยกตัญญูกตเวทีทางธรรมสุจริต ขอพระองค์อย่าทรงพระอาโภกพิณินจหนักแห่งพระทัย จงมีพระกมลผ่องใสโสมนัสเปรมปรีดิ์ ด้วยภริยานบารมีคือข้าพระบาทอันยินยอมพร้อมด้วยพระราชศรัทธา ในกุศลเจตนา นั้นแล้วแล”

(มหาชาติเวสสันดรชาดก, 2528:156-157)

พระนางมัทรี นางในวรรณคดีที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติต่างๆ เป็นแม่ที่ประเสริฐของลูก และเป็นภรรยาที่ดีของสามี คือ เป็นแบบอย่างของภรรยาตามทัศนะของคนตะวันออก เช่น ปฏิบัติดูแลเรื่องอาหาร และมีคุณธรรมสำคัญคือ ซื่อตรง จงรัก หนักแน่นต่อสามี และมีความศรัทธาต่อพระเวสสันดร สนับสนุนเพื่อให้พระเวสสันดรสมปรารถนาในธรรม พระนางมัทรีผู้งามพร้อมและอดทนต่อความทุกข์ยากทั้งหลาย จนได้สำเร็จพระอรหันต์ในพระชาติต่อมา แสดงให้เห็นถึงอิริยาบถ และทรศนะ ฯลฯ ของพระนางมัทรี ซึ่งตรงกับอิริยาบถและทรศนะของผู้ที่มีศรัทธาจริต

3.5.3 รูปแบบ

มัทรี นางในวรรณคดีซึ่งมีพฤติกรรมแสดงออกในด้าน ศรัทธาจริต นั้นคือ สภาวะจิตที่มีปรัชญาหรือหลักการของตนเอง พยายามผลักดันให้ตัวเองและผู้อื่นบรรลุถึงจุดหมายนั้น บุคคลประเภทศรัทธาจริต มีอิริยาบถพอดีพองาม ตั้งอกตั้งใจทำงานอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นผู้อมเสียดละ เป็นผู้มีศรัทธาอันแรงกล้า ปราศรณาทิที่จะได้พบเห็นพระอริยะเจ้าทั้งหลายอย่างยั้งยวด เป็นผู้มีศรัทธาที่ระดับรสพระธรรมเทศนา เป็นคนที่มากไปด้วยความปรีดาปราโมทย์เป็นอย่างยิ่งนัก ไม่โอ้อวด ไม่มีนิสัยพูดพล่อย ปราศต่อวตคุณงามความดีของตัว ไม่มีเล่ห์ไม่มีมายา มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยหรือในท่านผู้มีพระคุณ เช่นมารดาบิดาครูบาอาจารย์อย่างแท้จริง

ทัศนธาตุ	การออกแบบ	สรูปองค์ประกอบที่ได้
รูปแบบ	เป็นชุดติดกัน หรือเดรส ชุดเดรสสั้นพอดีเข้า เป็นชุดทรงตรง เสื่อเกาะอก ตกแต่งด้วยผ้ารูปทรงกลีบบัว ตลอดชุด ผ้าคาดเอวสีทองรูปกลีบบัว เสื่อคลุมแบบ free form	เดรสสั้น เสื่อเกาะอก มีเสื่อคลุม
รูปทรง	ทรงตรง ตกแต่งด้วยรูปทรงของกลีบดอกบัว เสื่อคลุมเป็น free form	ชุดทรงตรง ตกแต่ง ด้วยผ้าที่ทำเป็นรูปกลีบ บัวตลอดทั้งชุด
สีสันทัน	สีที่ให้ความรู้สึกถึงความศรัทธา	สีขาว
พื้นผิว	เรียบ บางเบา ละมุนละไม นุ่มนวล	มีพื้นผิวที่มีความ นุ่มนวล บางเบา
วัสดุ	มาจากโครงสร้างของกลีบบัว คือ เป็นวัสดุ ที่มีความอ่อนนุ่ม บางเบา โปร่งใส เช่น ผ้า ออแกนซ่า ซาติน	ผ้าออแกนซ่า ผ้าซาติน
รายละเอียดการตกแต่ง	มีการตกแต่งชุดทั้งชุดด้วยผ้าที่ตัดเย็บเป็น รูปกลีบบัววางเรียงกันตลอดทั้งชุด และตกแต่งส่วนของเอวด้วยเข็มขัดผ้ารูป กลีบบัว สีเหลือง หรือสีทอง	ตกแต่งด้วยผ้ารูปกลีบ บัวตลอดทั้งชุด และเข็มขัด กลีบบัว สีทอง

ตาราง 3.7 เสนอเกี่ยวกับการออกแบบเครื่องแต่งกาย “มัทรี”

ภาพร่าง (Sketch)

ภาพ 3.13 ภาพร่าง “มัทรีย์”

ภาพ 3.14 “มัทรี” ศรีทราจريت

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

มัทรี นางในวรรณคดีซึ่งแสดงออกถึง ศรีทราจريت ทำทางหรืออริยาบถที่แสดงออกของนางแบบนั้น มีทำทางแหล่ซ้อย ละมุนละไม

ภาพ 3.15 แก้วไขศรัทธาจาริต

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

การแก้วไขศรัทธาจาริต ทำทางหรืออิริยาบถที่แสดงออกของนางแบบนั้น เป็นอิริยาบถของการนั่ง หรือการนอน รูปแบบของเสื้อผ้าที่สวมใส่ เรียบร้อย ปราณีต โทนสีสว่าง สีขาว สีฟ้าอ่อน สีครีม

3.6 สาวิตรี (พุทธจริต)

สาวิตรี เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีปรากฏในคัมภีร์มหาภารต เป็นกาพย์ภาษาสันสกฤตอินเดีย

3.6.1 เนื้อเรื่องย่อ

ท้าวอศวัตติ พระราชาแห่งมัทระชนบท เป็นผู้ทรงคุณสมบัตติ และทรงธรรมอันเลิศ แต่ไม่ทรงมีบุตร ท้าวอศวัตติทรงประสงค์จะมีบุตรจึงทรงบำเพ็ญตบะอย่างเข้มงวด ทรงประพฤติพรหมจรรย์และละกิเลส ทรงสวดมนต์สรรเสริญนางสาวิตรี พระมเหสีของพระพรหม ทรงบำเพ็ญตบะอยู่ 18 ปี พระนางสาวิตรีทรงพอพระหฤทัยจึงพระราชทานพรให้ท้าวอศวัตติบุตร ต่อมาพระมเหสีก็ประสูติพระราชธิดา ท้าวอศวัตติจึงพระราชทานนามว่าสาวิตรี

ครั้นเมื่อสาวิตรีทรงเจริญวัยเป็นสาว ท้าวอศวัตติทรงเห็นว่านางสาวิตรีอยู่ในวัยที่ควรจะมีพระสวามีแล้ว จึงตรัสแก่นางสาวิตรีขอให้นางเลือกชายมาเป็นพระสวามีของนาง ตามแต่นางจะทรงเลือก นางสาวิตรีทรงเลือกพระสัตยวาน ซึ่งเป็นเจ้าชายที่มีรูปงาม และทรงคุณธรรม

พระนารทพรหมฤาษีเมื่อทราบว่านางสาวิตรีทรงเลือกพระสัตยวาน จึงทัดทานให้นางทรงเลือกพระสวามีใหม่เพราะพระสัตยวานจะมีพระชนมายุได้อีกเพียงปีเดียวเท่านั้น นางสาวิตรียืนยันที่จะอภิเษกกับพระสัตยวาน ท้าวอศวัตติจึงทรงจัดพระราชพิธีอภิเษกสมรสระหว่างนางสาวิตรีกับพระสัตยวาน ซึ่งขณะนั้นถูกแย่งราชสมบัติและเสด็จประพาสป่าพร้อมพระบิดาและพระมารดา

นางสาวิตรีอยู่กับพระสัตยวานเรื่อยมา ระหว่างนั้น นางสาวิตรีก็บำเพ็ญเพียรเพื่อทำความดีเรื่อยมาจนกระทั่งวันหนึ่งพระสัตยวานจะเสด็จป่าเพื่อหาอาหาร นางสาวิตรีจึงขอตามพระสวามีไปด้วย ขณะที่เก็บผลไม้อยู่นั้น ก็ถึงกาลที่พระสัตยวานจะสิ้นพระชนม์ เมื่อพระสัตยวานสิ้นพระชนม์ นางสาวิตรีก็เห็นพระยมซึ่งมารับวิญญาณของพระสัตยวานไป นางจึงทูลถามพระยมถึงเรื่องต่างๆ และติดตามพระยมไป ขณะที่นางติดตามพระยมไปนั้น นางสาวิตรีก็ทูลถามพระยมและกล่าวถ้อยคำอันเป็นคติให้พระยมฟัง

เมื่อนางกล่าวถ้อยคำอันเป็นคติที่พระยมพอใจ นางก็จะได้รับอนุญาตให้ขอพรจากพระยมยกเว้นการขอชีวิตพระสัตยวาน นางขอพรเพื่อบิดามารดาของนาง ขอพรเพื่อบิดามารดาพระสัตยวานขอพรเพื่อให้นางมีบุตรกับพระสัตยวาน ร้อยคน และในที่สุดพระยมเห็นความเพียรพยายาม และคุณงามความดีของนางที่ได้กระทำ พระยมจึงประทานพรคืนชีวิตของพระสัตยวาน พระนางสาวิตรีและพระสัตยวานจึงกลับไปยังอาศรม

3.6.2 แนวความคิด

สาวิตรีนางในวรรณคดีเรื่อง สาวิตรี ความรักและความภักดีของนางที่มีต่อสามีคือ พระสตัยวาน ด้วยความซื่อสัตย์ ความภักดี และความมีสติปัญญา เฉลียวฉลาดของนางทำให้พระขมขอมคืนชีพพระสตัยวานให้

บุคคลประเภทพุทธิจริต เป็นคนเจ้าปัญญา ใช้ปัญญาพิจารณาพิเคราะห์ พิจารณาด้วยเหตุผลอย่างลึกซึ้ง พิจารณาตามความเป็นจริง ประกอบด้วยประโยชน์ และทำให้เกิดความดีงาม มีความเฉลียวฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบดี ระวังตัว ไม่ประมาท ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ รู้วิธีแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง มีความเมตตา สอนง่าย ยอมรับฟังคำสั่งสอนซึ่งมีประโยชน์ด้วยดี พัฒนาปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ หมั่นประกอบความเพียร ประกอบการงานเรียบร้อย และเป็นประโยชน์ มีเจตนาอันประกอบด้วยปัญญา คือมีความรู้ดีในเหตุผลของกุศลกรรม พร้อมกับมีความเฉลียวฉลาดในการทำกุศลกรรมนั้นๆ สาวิตรีมีลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงพุทธิจริต ดังนี้

1. สาวิตรีเป็นผู้มีคุณสมบัติแห่งกัลยาณีกุศลประการ กริยาเรียบร้อย รู้จักปรนบัติทำกิจการงานใดก็ทำได้เรียบร้อย เป็นประโยชน์
2. สาวิตรีเป็นผู้ซัดกลางง่าย เมื่อได้รับฟังความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ก็พร้อมที่จะยอมรับฟังคำสั่งสอน และปฏิบัติตาม
3. เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ พิจารณาด้วยเหตุผลอย่างลึกซึ้ง รู้เท่าทันเหตุการณ์ ไม่ประมาท และมีปฏิภาณไหวพริบดี รู้วิธีแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง
4. สาวิตรีเป็นคนมีเมตตา และหมั่นประกอบความเพียร มีความพยายามใฝ่เรียนรู้ ลักษณะและ พฤติกรรมของสาวิตรี สามารถอธิบายโดยการเชื่อมโยงเข้ากับพุทธิจริต โดยสังเกตได้จากบทประพันธ์บางตอน ดังนี้

เมื่อสาวิตรีเดินทางกลับจากป่า ท้าวอัสวดีด้วยความดีใจและความเป็นห่วงจึงพุดรับขวัญ และสาวิตรีจึงพุดกับท้าวอัสวดีว่า

อันพระเดชพระคุณการุญเลิศ
เมื่อยามเช้าเคียดทางหว่างพนา
หมั่นมุ่งจิตคิดแต่แม่เมตตา
ทั้งเส้นสรวงให้พลีแต่ผีไพร
หมั่นกระทำตามคำที่ครูสอน
คุณชนกชนนีมีประจำ

แสนประเสริฐวิเศษปกเกล้า
ช่วยคุ้มเกรงรักษาจึงปลอดภัย
ต่อบรรดาสัตว์ป่าทั้งน้อยใหญ่
อีกตั้งใจมั่นคงตรงทางธรรม
ประณมกรไหว้เทพทั้งเข้าค่า
เปนสิ่งล้ำเลิศสรรกันกายา.๑

(สาวิตรี, 2522:48)

พระนารทผู้เป็นถึงเทพฤาษีเมื่อได้ยลโฉมสาวตรี ยังต้องออกปากชมว่า

ผิวพัศตร์ผ่องพรรณดั่งจันทร์	ลักษณะราวพระศรีอวตาร
กิริยามารยาทพิลาสล้ำ	ทั้งวาจาถ้อยคำก็อ่อนหวาน
อีกทรงธรรมกำกับในสันดาน	เห็นเป็นยอดนงคราญในโลกนี้

(สาวตรี, 2522:49)

เมื่อท้าวอศวกดีเห็นว่าถึงเวลาที่สาวตรีควรมีคู่ครอง จึงบอกให้สาวตรีหาสามีที่มีคุณสมบัติเสมอกันด้วยตัวเอง เมื่อได้ฟังคำบิดาพูดสอนแล้วสาวตรีก็ออกไปตามคำสั่งโดยมีร่องเท้าอศวกดี. “...บิดาใดที่ไม่ยกธิดาให้แก่เขาย่อมได้ความอาย,

และภรรยาใดที่ไม่สมพาศด้วยภรรยาในการอันเหมาะสมย่อมได้ความอาย.

และบุตรใดที่ไม่ระวังรักษามารดาของนางนั้นตายแล้ว ก็ยอมได้ความอายเช่นกัน.

เมื่อได้ฟังคำพ่อเช่นนี้แล้วลูกจึงตั้งใจหาภรรยาเถิด.

ลูกจงปฏิบัติอย่าให้ทวดชาติเตียนเราได้เลย.”

(สาวตรี, 2522:5)

สาวตรี.

ถึงอายบ้างอย่างหญิงก็ดูข้า
จะตั้งจิตข่มใจให้ความอาย
อันสมเด็จบิดุเรศเดชอุดม
ข้อใดพระคำรัสตรัสสั่งมา

เมื่อฟังพระบัญชาของภุชชายุ
นั้นเหือดหายลงได้ในพริบตา
ก็คือองค์พระพรหมของคูข้า
ก็คือเทวะบัญชาต้องทำตาม.๑

(สาวตรี, 2522:51)

เมื่อสาวตรีกราบทูลท้าวอศวกดีว่า นางตกลงใจเลือกพระสัจยวานเป็นสามี พระนารทซึ่งกำลังอยู่สนทนากับท้าวอศวกดี ได้ยินก็รีบทัดทานนางให้เลิกล้มความตั้งใจนี้เสียเพราะพระสัจยวานจะมีชีวิตอยู่ได้อีกเพียงปีเดียวเท่านั้น นางรับฟังด้วยความเคารพ และตอบไปว่า

ส่วนข้าเจ้าเคารพพระมุนี

ผู้เป็นที่พึ่งแห่งชนทั้งหลาย

จะเคารพนบฟังอภิปราย

โปรดขยายความจริงทุกสิ่งอัน.๑

(สาวตรี, 2522:55)

ท้าวอศวกดีได้ทราบเหตุสงสารลูกจึงบอกให้สาวตรีคิดดูให้ดีกว่า และให้คิดเลือกสามีใหม่ แต่นางได้ให้คำอธิบายด้วยเหตุผลว่า

<p>สาวตรี.</p> <p>โอ้ว่าพระบิดายังเกิดเทศ ลูกบาศก์ตกได้เพียงหนเดียวไซ้ อนึ่งล้นวาทวายกให้ สามอย่างนี้ทำได้เพียงหนึ่งครั้ง ถึงเจ้าชายจะมีอายุสิ้น หม่อมฉันได้ปลงใจเลือกเรื่องนี้</p>	<p>ทรงเดชดำรงเช่นนั้นได้ ทั้งบุตรียกให้ ได้หนึ่งครั้ง ก็ได้เพียงครั้งเดียวเป็นที่ตั้ง ขอพระองค์ทรงฟังลูกจงดี หรือไว้ปวงคุณธรรมเสื่อมศักดิ์ศรี ไม่ขอให้สามมีอันมาครอง.๑</p>
<p>พระนารท.</p> <p>ดูกรนรเศรษฐีเดชะเกรียงไกร เธอตั้งจิตพันธุ์ผูกถูกทำนอง คุณสมบัติเช่นนี้มีเป็นคู่ พระกับนางควรอยู่เป็นคู่กัน</p>	<p>เหตุที่สาวตรีไม่เป็นสอง ไม่หวั่นไหวจากคลองวิชิธรรม์ อยู่ในสัตยวานผู้เลอสร ยกให้เถิด, ราชัน, คงเหมาะดี.๑ (สาวตรี, 2522:59-60)</p>

เมื่อสาวตรีและพระสัตยวานได้อภิเษกสมรสกันแล้ว สาวตรีได้ปฏิบัติตนตามคุณสมบัติของแม่ศรีเรือน โดยไม่ขาดตกบกพร่องเลยแม้แต่น้อย และประกอบด้วยคุณธรรม ความเอื้อเฟื้อและอดทน บำเพ็ญตะบะมารมีอยู่เสมอ อย่างที่บรรยายไว้ว่า...

...และเมื่อพระราชบิดาได้เสด็จผ่านไปแล้ว นางก็เปลื้องบรรดาอาภรณ์วิภูษิต ทั้งปวงและทรงแต่การครองและผ้าข้อมผ้า. และโดยกรณีและคุณธรรมโดยความเอื้อเฟื้อและอดทน, และโดยมรรยาทอันงามต่อชนทั้งปวง นางได้ทำพระองค์ให้เป็นທີ່พึงใจแก่ชนทั่วไป. และนางได้ทำให้พระมารดาของพระสวามีพอพระเหตุทศโดยการปฏิบัติรับใช้ และจัดภุษาและอาภรณ์ให้ทรง. และนางทำให้พระบิดาของพระสวามีพอพระเหตุทศ โดยกระทำสักการเหมือนอย่างบูชาเทวดา และสำรวมใจวาจาและนางทำให้พระภรรดาพอพระเหตุทศด้วยมธุรวาจา, ด้วยความซ่านซ่านาญ ในการงานทุกอย่าง, ด้วยความไม่โกรธ, และโดยสำแดงความเสนหาในที่ระโหฐาน. และดังนี้แล, ภารต, คู่กันได้อยู่อาศัยในอาศรมแห่งผู้ยินดีอยู่ในป่า, บำเพ็ญตะบะมารมีอยู่เสมอ.

(สาวตรี, 2522:13)

สาวตรีเป็นผู้หมั่นประกอบความเพียร เห็นได้เมื่อกำหนดที่สัตยวานจะต้องสิ้นชนมชีพก็มาถึง สาวตรีจึงจัดอาหารทั้งกลางวันกลางคืนบำเพ็ญตริราตระชุดงค์. เมื่อครบกำหนดการถือชุดงค์ของนางแล้ว พระสัตยวานได้จัดเตรียมอาหารให้นางและได้ขอให้สาวตรีเสวยกับพระสัตยวานอย่างเช่นเคย ด้วยมีจิตตั้งมั่นในการถือชุดงค์สาวตรีจึงทูลตอบว่า

เชิญเสด็จบัดนี้เกิดทรงธรรม
 อন্ন่าที่เคยมิไม่เคยเลย
 ส่วนหม่อมฉันจะขอรอไว้กว่า
 จึงจะกินอาหารสำราญใจ

หม่อมฉันจะปฏิบัติยามเสวย
 จะตั้งเครื่องเสวยถวาย
 สุรียาจะล้นดับแสงใส
 ได้ตั้งจิตมั่นไว้แล้วเช่นนี้ ฯ

(สาวิตรี, 2522:69)

สาวิตรีขอพรจากพระบิดาและพระมารดาของสวามี เมื่อให้พรแล้วราชฤทธิก็บังเกิด
 ความสงสาร จึงตรัสปลอบ และเตือนนางให้เสวยอาหาร

สาวิตรี. อันว่าการพลีที่ประจำ

หม่อมฉันจึงมาเฝ้าพระภูบาล
 หม่อมฉันได้ตั้งใจในตะบะ
 ขององค์พระบิดุเรศและมารดร

เวลาเข้าได้กระทำทุกสถาน
 และพระแม่ขอประทานซึ่งพระพร
 ไม่เลยละสำเร็จมิย่อหย่อน
 ประทานพรเพื่อสุขสวัสดิ์ ฯ

สาวิตรี.

ก็ไหนๆ ได้ทนมสามวัน
 ขอรอไว้จนสิ้นทิวากาล
 ขอพระองค์ทรงกรุณาโปรด

กระหม่อมฉันยังไม่อยากอาหาร
 ตั้งจิตอธิษฐานไว้เช่นนี้
 งศโทษแก่ข้าบาทศรี.

ทนมัดเสน.

เมื่อธิดาตั้งใจไว้ด้วยดี

พอนี้เห็นงามและตามใจ ฯ

(สาวิตรี, 2522:73-76)

สาวิตรีได้ทูลขอจากพระบิดา และพระมารดาของพระสตัยวาน เพื่อเสด็จตาม
 พระสตัยวาน ไปในป่า เมื่อทั้งสองเห็นสมควร จึงทรงอนุญาตและทรงเตือนสาวิตรี สาวิตรีเอง
 ก็น้อมรับคำดังนี้

ทนมัดเสน.

แม่จะเห็นอย่างไรไสพยา?

ตั้งแต่พระสุณิสามาอยู่

ไสพยา.

กิริยาเข้มข้อยเรียบร้อยดี

บ่เคยมีประพศิตให้ขังใจ

พระศรีศตูกลูกเราเขาแสนดี

จะได้มีที่ตีก็หาไม่

ไม่เคยกล่าวขอร้องสิ่งใดๆ

ควรตามใจให้จรกับผัวรัก.

ดูกรสาวิตรีศรีพิลาส

อันองค์พระบิดุราชผู้ทรงศักดิ์

กับตัวแม่เห็นแพ้วนางลักษณ์

สามภักดีเที่ยงแท้แนฤทัย.

ทนมัดเสน.

อันธิดาอยากไปในไพรสมณฑ์

นิรมลจำหนอเปนข้อใหญ่

อย่าก็คขวางทางกรางานใดๆ

ที่ผัวไซร้ต้องทำ ณ ดงดอน ฯ

สาวตรี. ข้าขอน้อมคำนับและรับคำ
ขอทูลลาบิดุเรศและมารดร
ที่พระองค์ทรงธรรมดรัสสอน
และรับพรเหนือเกล้าเข้าพงไพร.๑
(สาวตรี, 2522:79-81)

เมื่อสาวตรีได้พบกับพระยมจึงเกิดการสนทนาระหว่างสาวตรีและพระยม ด้วยวาทศิลป์อันคมคาย ประกอบไปด้วยสัมมาคารวะ ทำให้พระยมเกิดความพอพระทัย มอบพรให้แก่นางจนในที่สุดพระยมได้คืนชีวิตพระสัตยวานให้ บทสนทนานั้นแสดงให้เห็นถึงความมีสติสัมปชัญญะ ความกล้าหาญ ความใฝ่รู้ใฝ่ในทางธรรม มีความเฉลียวฉลาด มีความเพียร ประกอบไปด้วยความเมตตา ฯลฯ ที่มีอยู่ของสาวตรี ดังคำประพันธ์ที่ว่า

สาวตรี. ข้าได้เห็นพระโฉมอันผ่องผุด
ว่าพระองค์คงเป็นเทพไท
อ้าองค์เทวราชพิลาศบุญ
ที่เสด็จบึงถึงที่นี่
.....
ผิดกับโฉมมนุษย์ที่รู้ได้
ซึ่งเสด็จครร โลมมาที่นี่.
โปรดการุณย์แก่ข้าบาทศรี
พระองค์มีพระประสงค์จ้านงใด? ๑
.....
(สาวตรี, 2522:87-88)

สาวตรี. พระภรรดาถูกพาไปหนไหน
หรือเสด็จไปเองในมรรคา
ด้วยอำนาจแข็งแรงแห่งตะบะ
อีกพระองค์กรุณาแก่ข้าให้
อันผู้ใดใฝ่ธรรมเป็นเนืองนิตย์
ปฏิบัติพร้อมพรังดังครูสอน
ปราชญ์สรรเสริญว่าธรรมเป็นล้ำเลิศ
ธรรมคุ้มผู้ประพฤติเป็นธรรมไซ้
พระยม. เราพอใจได้ฟังซึ่งถ้อยคำ
ถูกโวหารสำนวนล้วนปรีชา
แม้โฉมยงประสงค์ซึ่งพรใด
เว้นแต่ขอชีวิตมีนั้น

หม่อมฉันขอตามไปพระเจ้าข้า
ข้าก็จะขอตามเสด็จไป
และสำมาคารวะต่อผู้ใหญ่
คงไม่มีสิ่งใดคิดทางจร
และรู้จักข่มจิตไม่ย่อหย่อน
คงไม่ต้องอนาทรและร้อนใจ
สุดประเสริฐกว่าทรัพย์ทั้งน้อยใหญ่
คงต้องได้ผลงามตามดำรา.๑
แถลงธรรมครานี้คืนักหนา
สมเหตุผลจึงนำให้รางวัล
จะประสาทตามใจเป็นแม่นมั่น
เราไม่ให้แจ่มจันทร์ข่อยป่วยการ.๑

สาวตรี. อันชนกขององค์พระภรรดา
เป็นเคราะห์ร้ายทรงเดชเนตร์พิการ
เคยได้เป็นราชามหาศาล
ศัตรูพาลชิงไอศวรรยา

ขอประทานให้พระบิดุเรศ
เพื่อพระองค์ได้ทรงพระเดชา

พระเนตรกลับคืนคิมิสง่า
ประจุกพระสุริยาและอักษิ.๑

(สาวิตรี, 2522:92-93)

สาวิตรี. หม่อมฉันอยู่ใกล้องค์พระภรรดา จะเห็นเห็นน้อยเมื่อล้าหามีได้
พระภรรดาตกอยู่สภาพใด หม่อมฉันขออยู่ในสภาพนั้น
อนึ่งใกล้พระองค์ผู้ทรงคุณ เปนจอมบุญแท้จริงทุกสิ่งสรรพ
การคบผู้ซื่อตรงทรงคุณธรรม ย่อมมีผลอนันต์อันเลิศดี
เสวนากับผู้ประพฤติธรรม คือคบมิตรเลิศล้ำและเป็นศรี
หม่อมฉันขอบคบบรรณะจารี จึงสู้ติดตามเสด็จมา.๑
พระยม. ถ้อยคำที่เรากล่าวมานี้ เปนของคิมิขอควรศึกษา
เสริมปัดสมบูรณพูนปัญญา แม่ของปราชญ์, ครูข้าจึงพอใจ
คุณภักฎิณีศรีสมร จงขอพรอีกครั้งเราจะให้
เว้นเสียแต่ชีวิสามิไซร์ เธอจะขออย่างไรได้ทั้งนั้น.๑
สาวิตรี. พระบิดาแห่งสวามี ถูกไฟรีไล่ออกนอกเขตขัณฑ์
ขอประทานให้องค์พระทรงธรรม ได้ปล้นกลับทรงราชย์เช่นเดิมมา.

(สาวิตรี, 2522:94-96)

สาวิตรี. อันพระองค์ทรงกำราบสัตว์น้อยใหญ่

ด้วยวินัยเน่นแน่นทุกสถาน
ทรงคร่าห้สัตว์ทั้งมวลเมื่อควรกาล
มิได้พาลนอกทางอย่างใดๆ
ฉนี้ชนเรียกเทพวโรคม
ว่าพระยมเทวราชผู้เปนใหญ่
ขอพระองค์กรุณาแก่ข้าไท
และจงได้ทรงสดับคำอภิปราย
กรณียศคนคิมิศีลธรรม
อันควรทำต่อสัตว์ทั่วทั้งหลาย

คือมิได้ประทุษและปองร้าย
 ทั้งด้วยกายวาจาอีกทั้งใจ
 ควรเมตตาปราณีเป็นที่สุด
 แก่มนุษและสัตว์ทั้งน้อยใหญ่
 แม่ศัตรูผู้มาขอกภัย
 ก็ยอมยกโทษให้ด้วยปราณี.๑

(สาวิตรี, 2522:96-97)

พระยมพอพระทัยจึงให้พรครั้งที่สาม แต่เว้นขอชีวิตพระสัตยวาน

สาวิตรี. อ้นองค์พระบิดาของข้าบาท เปนพระจอมมัทธราชภูรณครใหญ่
 ทรงอำนาจราชศักดิ์อันเกรียงไกร แต่ท่านไร้ โอรสยศยง
 ขอโอรสแต่พระนเรนทร์สูร สืบสกุลพร้อมพรั่งดังประสงค์.

สาวิตรี. กระหม่อมฉันอยู่ข้างพระภรรดา มรรคายืดยาวก็เดินได้
 จะขอตามเสด็จอีกต่อไป เทพไทจงโปรดปราณี
 พระองค์เป็นโอรสอาทิตย์ไชร้ จึงเรียกไ้ว้วสวัตต์ศรี
 ประสาทธรรมสมาเสมอดี จึงมีนามว่าธรรมราชา
 อันผู้ใดทรงธรรมเที่ยงสถิต ชนย่อมอยากเป็นมิตรเป็นนักษนา
 ความใจดีมีจิตมากเมตตา ย่อมเนะสัตว์นานาไ้ว้วางใจ.๑
 (สาวิตรี, 2522:98-99)

พระยมพอพระทัยให้พรครั้งที่สี่ แต่เว้นขอชีวิตพระสัตยวาน

สาวิตรี. ขอประทานพรเพิ่มเฉลิมศรี
 โอรสเรื่องฤทธิถึงร้อยคน
 พระยม. คือกระหม่อมฉันไชร้ขอให้มี ลูกเธอจะภายชัยทุกแห่งหน
 จะเดินต่อไปทำไมมี
 สาวิตรี. การดำเนินร่วมทางอย่างเปนมิตร กับผู้สุจริตย่อมเปนครี
 หม่อมฉันนี้จึงตามเสด็จจร
 ประกอบด้วยกุศลสโมสร
 นรากรได้ฟังจึงเอ็นใจ.

พระยม.	วาจาเธอเป็นคติดีทั้งหมด ได้ฟังแล้วก็เพลินเจริญใจ จงขอพรอีกเป็นคำรบห้า จงขอพรสุดประเสริฐเถิดครานี้	มธุรสเกมธรรมอันผ่องใส อ้าทรมวยประเสริฐเถิดคนารี อันดูข้าไม่ขัดมารสี จะยินดีให้สิ้นสมจินดา.๑
สาวตรี.	อ้าพระเจ้าประสาทศรีสวัสดิ์ ไหนจะได้สมถวิลจินตนา ฉนั้นจึงจำต้องขอประทาน ดำรงพระวาทที่ลั่นไว้	พรพิพัฒน์ประทานแก่ดูข้า แม้ไรพระภรรดาผู้ยาใจ ชีวิตพระสตัยวานคืนขึ้นใหม่ สมที่ไท่เป็นธรรมราชา.๑ (สาวตรี, 2522:99-101)

เมื่อพระยมให้พรตามคำขอ พระสตัยวานจึงมีชีวิตอีกครั้ง พระสตัยวานคิดว่าตนเองไม่
สบาย ฝันเห็นบุรุษมารั้งรึ้งนำกล้วยี่ง สาวตรีจึงทูลว่า

อ้าทูลกระหม่อมจอมเกศา ด้วยอำนาจตะบะสุวิมล อีกทั้งทานและการพลีไซริ ขอบรรดาสิริสุขสวัสดิ์ อีกทั้งคุ้มกันองค์พระทรงศิริ ด้วยอำนาจแห่งสัจจะวาจา	โปรดทรงเชื่อชยาอย่าจน ของหม่อมฉันอันผลคงต้องมี คงจะได้ผลงามตามควรที่ จงมีแค่พระบิครและมารดา ผู้เป็นพระสามีเสนาหา ทรงเจริญชนมาทั้งสามองค์.๑ (สาวตรี, 2522:107-108)
--	---

หลังจากนั้นพรทุกข้อที่สาวตรีขอก็เป็นจริงในทุกสิ่ง สาวตรีได้มีโอรสอันกล้าหาญร้อย
องค์ และทำอัสวตัมัทธราชได้มีพระโอรสด้วยพระนางมาลวีร้อยองค์ เป็นอันได้ผลเต็มพระพร
ที่พระยมได้ให้ไว้แก่สาวตรีครบถ้วนทุกประการ

เรื่องราวทั้งหมดของนางในวรรณคดี สาวตรี เจ้าหญิงผู้มีความงามและเปรียบพร้อมไป
ด้วยคุณสมบัติของกุลสตรีอย่างทีหานางในวรรณคดีอื่นๆทดเทียมไม่ได้ รวมถึงความกล้าหาญความ
มีสติสัมปชัญญะของนาง เมื่อนางกล้าเผชิญหน้ากับพระยมเทพแห่งความตาย จากบทประพันธ์
ข้างต้นจะเห็นได้ว่า สาวตรีเป็นสตรีผู้มีความเฉลียวฉลาด ประกอบด้วยเหตุและผลอันดีงามในทาง
ธรรม คิดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นกุศล ประกอบไปด้วยความเมตตากรุณา และยังมีวาทศิลป์อัน
คมคายจนทำให้นางสามารถช่วยชีวิตพระสวามีของนาง แสดงให้เห็นถึงอิริยาบถ และทรรศนะ
 ฯลฯ ของพระสาวตรี ซึ่งตรงกับอิริยาบถและทรรศนะของผู้ที่มีพุทธจริต

3.6.3 รูปแบบ

สาวตรี นางในวรรณคดีซึ่งมีพฤติกรรมแสดงออกในด้าน พุทธิจริต นั่นคือ สภาวะจิตที่เน้นการใช้ปัญญาในการไตร่ตรอง คิดหาเหตุผลในการแก้ปัญหา มีความสนใจเรื่องการยกระดับและพัฒนาจิตวิญญาณ บุคคลประเภทพุทธิจริต เป็นคนเจ้าปัญญา ใช้ปัญญาพินิจพิเคราะห์ พิจารณาด้วยเหตุผลอย่างลึกซึ้ง พิจารณาตามความเป็นจริง มีความเฉลียวฉลาด รู้เท่าทันเหตุการณ์ มีปฎิภาณไหวพริบดี ไม่ประมาท ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะทุกสถานที่ รู้วิธีแก้ไขปัญหาได้ อย่างถูกต้อง มีความเมตตา ไม่เอาัดเอาเปรียบ สอนง่าย ยอมรับฟังคำสั่งสอนซึ่งมีประโยชน์ด้วยดี พัฒนาปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ หมั่นประกอบความ มีเจตนาอันประกอบด้วยปัญญา คือมีความรู้ดีในเหตุผลของกุศลกรรม พร้อมกับมีความเฉลียวฉลาดในการทำกุศลกรรมนั้นๆ

ทัศนธาตุ	การออกแบบ	สรุปองค์ประกอบที่ได้
รูปแบบ	เป็นชุดติดกัน หรือเครส เป็นชุดทรงตรง เข้าเซพ คอเสื้อรูปตัววี ไม่มีแขน รูดชายกระโปรงขึ้น ตกแต่งด้วยผ้าคล้าย สไบด้านหลัง ทิ้งชายผ้าลงมาถึงช่วง ชายกระโปรง และรวบขึ้นไว้ที่ช่วงเอวด้วย เข็มขัด มองคล้ายลักษณะของโจงกระเบน	เครสสั้น พอดีเข้า ตกแต่งด้วยผ้าคล้าย สไบด้านหลังรวบขึ้น ด้วยเข็มขัด และทิ้งชายผ้าลง
รูปทรง	ทรงตรง เข้าเซพ มีรายละเอียดแบบ free form	ชุดทรงตรง ประดับผ้า ทิ้งตัวแบบ free form
สีส้น	สีสว่าง ให้ความรู้สึกลึกลับปัญหา สูงค่า เช่นสีเหลือง สีทอง	สีทอง
พื้นผิว	พื้นผิวเรียบ และอ่อนโยนนุ่มนวล	ผิวเรียบ และนุ่มนวล
วัสดุ	วัสดุที่ให้ความรู้สึกเรียบเป็นประกาย เช่น ผ้าสเปนเด็กซ์ และ โปรงสบาย เช่นผ้าชีฟอง	ผ้าสเปนเด็กซ์สีทอง และผ้าชีฟองสีทอง
รายละเอียดการตกแต่ง	ตกแต่งด้วยผ้าคล้ายสไบด้านหลัง และช่วง กระโปรงตกแต่งชุดด้วยสร้อยคอ และเข็มขัดสีทอง	ประดับสร้อยคอ ต่างหู และเข็มขัดทอง

ตาราง 3.8 เกณฑ์ในการออกแบบเครื่องแต่งกาย “สาวตรี”

ภาพร่าง (Sketch)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพ 3.16 ภาพร่าง “สาวีตรี”

ภาพ 3.17 “สาวตรี” พุทธิจิริต

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

สาวตรี นางในวรรณคดีซึ่งแสดงออกถึง พุทธิจิริต ทำทางหรืออิริยาบถที่แสดงออกของนางแบบนั้น มีท่าทางสง่างามและเรียบร้อย

ภาพ 3.18 แก้วพุทธรังษิต

การแก้วพุทธรังษิต ทำทางหรืออริยาบถที่แสดงออกของนางแบบนั้น เหมาะกับทุก อริยาบถไม่ว่าจะเป็นอริยาบถ ยืน, เดิน, นั่งหรือนอน รูปแบบของเสื้อผ้าที่สวมใส่เหมาะกับทุก รูปแบบ เหมาะกับทุกสี ใช้สีเทาเป็นสีกลาง สามารถเข้าได้กับทุกสี